

STVARNO VLASNIŠTVO U BIH – ZAKONSKI OKVIR I IMPLEMENTACIJA

Pregled zakonskog okvira i njegove implementacije u oblasti regulisanja stvarnog vlasništva (Beneficial Ownership)

BANJA LUKA, 2022.

UVOD.....	5
STVARNI VLASNIK	9
MEĐUNARODNA TIJELA ZA BORBU PROTIV PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA	10
MEĐUNARODNI STANDARDI U OBLASTI STVARNOG VLASNIŠTVA.....	13
FATF PREPORUKE	13
PREPORUKA 24. TRANSPARENTNOST I STVARNO VLASNIŠTVO NAD PRAVNIM LICIMA.....	13
PREPORUKA 25. TRANSPARENTNOST I STVARNO VLASNIŠTVO NAD TRUSTOVIMA.....	16
EU DIREKTIVE O SPREČAVANJU KORIŠTENJA FINANSIJSKOG SISTEMA U SVRHU PRANJA NOVCA ILI FINANSIRANJA TERORIZMA.....	18
ANALIZA PRAVNOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA KOJI REGULIŠE PODRUČJE STVARNOG VLASNIŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI	24
POJAM STVARNOG VLASNIKA.....	25
OBVEZNICI PRIMJENE ZAKONA.....	25
IMPLEMENTACIJA ZAKONA KROZ PROVJERE I UTVRĐIVANJE IDENTITETA	26
NADZOR I KAZNE ODREDBE	28
PODZAKONSKI AKTI.....	28
NEDOSTACI POSTOJEĆE REGULACIJE U ODNOSU NA MEĐUNARODNE STANDARDE.....	30
ANALIZA IMPLEMENTACIJE TRENUTNOG ZAKONSKOG OKVIRA U BIH	33
REGISTRI	33
IMPLEMENTACIJA OD STRANE OBVEZNIKA.....	37
POSTOJEĆE STANJE.....	42
PRIMJERI DOBRE PRAKSE U EU I REGIJI	44
REPUBLIKA SLOVENIJA.....	46
PRAVNI OKVIR.....	46
REGISTAR STVARNIH VLASNIKA.....	47
PREKRŠAJNE ODREDBE.....	48
TRANSPARENTNOST.....	48
REPUBLIKA HRVATSKA.....	48
ZAKONODAVNI OKVIR.....	48
REGISTAR STVARNIH VLASNIKA.....	49
TRANSPARENTNOST.....	50
PREKRŠAJNE ODREDBE.....	50
REPUBLIKA SRBIJA.....	50
ZAKONODAVNI OKVIR	50
CENTRALNA EVIDENCIJA STVARNIH VLASNIKA (REGISTAR).....	52

TRANSPARENTNOST.....	53
PREKRŠAJNE I KRIVIČNE ODREDBE.....	53
INTEROPERABILNOST I OTVORENI PODACI O STVARNOM VLASNIŠTVU	54
ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	57
PREPORUKE.....	59
SKRAĆENICE.....	61
REFERENCE.....	62
SLUŽBENA GLASILA	64
WEB ADRESE:	65

*Ova publikacija proizvod je rada
Transparency International u Bosni i
Hercegovini zahvaljujući podršci
Švedske.*

*Stavovi i preporuke iznesene u ovoj
publikaciji su isključivo stavovi autora
i **ne odražavaju nužno stavove i
mišljenja Švedske.***

UVOD

Korupcija, poreska utaja, pranje novca, finansiranje terorizma su pojmovi koji su sveprisutni u današnjem društvu. I dok su većini javnosti ovi pojmovi poznati, vrlo često ostaju nepoznati pojedinci koji takva djela čine. Pojedini medijski eksponirani primjeri takvih postupanja ne mogu predstavljati cjelokupnu sliku, niti otkrivaju stvarne razmjere problema i posljedice koje činjenje takvih djela ima na društvo u cjelini.

Upravo je pitanje "anonimnosti" ključni faktor za borbu protiv korupcije, pranja novca, finansiranja terorizma i ostalih sličnih djela. Anonimnost u velikoj mjeri može omogućiti da mnoštvo nezakonitih radnji ostane skriveno od nadležnih organa. Prema Svjetskoj banci, oko 70% najvećih slučajeva korupcije u periodu od 1980. do 2010. godine uključivao je anonimne kompanije. Procjenjuje se da se u Sjedinjenim Američkim Državama godišnje kroz nezakonite prihode i neoporezive aktivnosti generiše preko 300 milijardi USD, od čega veliki dio kroz zloupotrebu pravnih lica za te svrhe.¹

Na primjer, pranje novca može uključivati složene operacije i transakcije kako bi se novac iz nelegalnih izvora, poput trgovine drogom ili utaje poreza, učinio legalnim. Tako bi krijumčar droge mogao uspostaviti npr. noćni klub kako bi se činilo da ima legalne izvore prihoda, dok je u stvarnosti novac ostvaren od prodaje droge. Zavisno od obima, korupcija može imati

duboko štetan učinak na javne finansije budući da države prikupljaju manje poreskih prihoda i preplaćuju robu i usluge ili investicijske projekte. No, troškovi korupcije veći su od pukog zbira izgubljenog novca. Naime, nepravilnosti u prioritetima potrošnje podrivaju sposobnost države da promoviše održiv rast. Oni crpe javne resurse iz obrazovanja, zdravstva i infrastrukture, kao i investicija koje mogu poboljšati ekonomsku učinkovitost i podići životni standard za sve. Ova postupanja utiču kako na opšte povjerenje u pouzdanost pravnih lica i obeshrabruje ulaganja, tako i na povjerenje u državu i mogućnost iste da se bori s navedenim.

Objava, upotreba i javni pristup visokokvalitetnim podacima o tome ko je stvarni vlasnik pravnog lica jedan je od ključnih preventivnih mehanizama u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Dodatno, ovo predstavlja efikasan alat za podizanje nivoa transparentnosti, kao jednog od osnovnih principa gdje stvarni vlasnici ne mogu "maskirati" svoje aktivnosti, sakriti imovinu i finansijski trag od nadležnih organa za sprovođenje zakona, koristeći slojevite pravne strukture koje obuhvataju više nadležnosti.

Sredinom 2016. godine većina svjetske javnosti ostala je iznenađena objavom više od 11 miliona povjerljivih dokumenata advokatske kancelarije Mossack Fonseca sa sjedištem u

¹ *Open Government Partnership Global Report "Anti-Corruption Initiatives Beneficial Ownership"*
[https://www.opengovpartnership.org/wp-](https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/05/Global-Report-Beneficial-Ownership.pdf)

Panami. Afera "*Panamski papiri*"² uzdrmala je svjetske tokove i političke odnose, otkrivajući skrivene finansijske transakcije i izbjegavanje plaćanja poreza putem off-shore kompanija od strane milijardera, političara, sportskih zvijezda i drugih slavni osoba. Nedugo nakon "*Panama papira*", 2017. godine procurili su i tzv. *Rajski papiri* sa preko 13 miliona dokumenata iz Bermuda, koji su na isti način pokazali zloupotrebu pravnog i finansijskog sistema tzv. poreskih oaza za prikrivanje informacija o imovini, finansijskim transakcijama, ostvarenoj dobiti i drugim finansijskim tokovima fizičkih i pravnih lica. Tako je nedugo nakon objave "*Panamskih papira*" islandski premijer Sigmundur Gunnlaugsson podnio ostavku zbog toga što nije prijavio da je zajedno sa suprugom vlasnik off-shore kompanije "*Vitris*", kroz koju je navodno "*oprao*" više miliona dolara.

U martu 2010. godine "Daimler AG" i tri njegove podružnice razriješili su optužbe u vezi s istragom Zakona o stranim korupcijskim praksama (FCPA) u SAD. Ruska podružnica "Daimler AG", "DaimlerChrysler Automotive Russia SAO" (DCAR), koja je danas poznata kao "Mercedes-Benz Russia SAO", izjasnila se krivom po jednoj tački zavjere za podmićivanje stranih zvaničnika i jednoj tački podmićivanja stranih zvaničnika. Izjava o činjenicama s kojom se "Daimler" složio kao dio sporazuma u

predmetu US protiv "Daimler AG" napominje da su "*DCAR i DAIMLER zaradili preko tri miliona evra (4.057.500 USD) nepravilnim uplatama ruskim vladinim službenicima zaposlenim u njihovim ruskim vladinim kupcima, povezanim licima ili fiktivnim kompanijama koje nisu pružale legitimne usluge DAIMLERU ili DCAR-u, s tim da će sredstva biti prenesena, u cijelosti ili djelimično, na ruske državne službenike*". U postupku se detaljno opisuje 25 nepravilnih plaćanja koja uključuju (pored gotovinskih uplata) i plaćanja na bankovne račune koji se vode u Letoniji, Švajcarskoj, Sjedinjenim Državama i neimenovanim jurisdikcijama; računi su vođeni u ime neke od 27 uključenih kompanija (16 imenovanih i 11 neimenovanih) koje su registrovane ili imaju adrese u sedam različitih jurisdikcija: Bahami, Kostarika, Kipar, Irska, Sejšeli, Velika Britanija i u Sjedinjenim Državama u Kaliforniji, Delaveru i Floridi³.

Upravo su kroz ove afere pokazani svi benefiti transparentnosti. Samo je afera "*Panamski papiri*" bila okidač za sveobuhvatnu međunarodnu akciju, sa preko 150 različitih revizijskih i istražnih radnji u 79 država, gdje je preko 6.500 fizičkih i pravnih lica bilo predmet istrage, što je na kraju dovelo do otkrivanja preko 500 miliona dolara "*skrivenog*" novca u 15 država u kojima se sprovodila istraga.⁴ Ove

² Predmetni akti sadržavali su podatke i o dva bh. državljana: *Aljazeera Balkans "Patručić o bh. državljanima u aferi 'Panama papers'" 9.5.2016.*

<http://balkans.aljazeera.net/video/patruccic-o-bh-drzavljanima-u-afere-panama-papers>

³ *Emile van der Does de Willebois Emily M. Halter Robert A. Harrison Ji Won Park J. C. Sharman "The Puppet Masters How*

the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It" Stolen Asset Recovery Initiative (StAR) World Bank 2011

⁴ *Laure Brillaud Transparency International EU "Enhancing beneficial ownership transparency: Assessing how transparent is beneficial ownership in the EU"*

afere samo su dodatno ukazale na potrebu za koordinisanom međunarodnom akcijom u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Različite međunarodne organizacije, međuvladina i međunarodna tijela već tridesetak godina koordinišu borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Zbog pogubnih efekata ovih djela na ekonomije i razvoj modernih društava, u posljednje vrijeme razvijene države zauzimaju prominentniju ulogu u borbi protiv korupcije, pranja novca, te posebno finansiranja terorizma, što je u ovom kontekstu neodvojivo.

Važan napredak posljednjih godina predstavlja javni poziv grupe zemalja G20 na integrisaniju saradnju između organizacija po ovom pitanju, s obzirom na presudnu ulogu informacija o stvarnom vlasništvu i transparentnosti. Organizacije poput FATF i Globalni forum za transparentnost i razmjenu informacija za poreske namjene dobile su uputu da bliže usklade svoj tehnički rad s ciljem boljeg služenja međunarodnoj zajednici. Takođe, primjetno je da se i druge organizacije aktivno uključuju u promovisanje važnosti i implementacije transparentnosti vlasništva. Tako je Inicijativa za transparentnost ekstraktivne industrije EITI razvila globalni standard kojim se od država i pravnih lica zahtijeva da otkriju informacije o upravljanju prihodima od nafte, plina i rudarstva. Što se tiče stvarnog vlasništva, EITI očekuje da države vode javno dostupni registar stvarnih vlasnika

pravnih lica koji konkurišu, upravljaju ili ulažu u ekstraktivnu imovinu, uključujući identitet njihovih stvarnih vlasnika, nivo vlasništva i pojedinosti o načinu na koji se vrši vlasništvo ili kontrola.

S obzirom na posljednja globalna dešavanja, promjene na tržištu i uticaj pandemije COVID-19 nisu zaobišli ni pitanje transparentnosti vlasništva. U razgovoru sa stručnjacima i državnim predstavnicima o važnosti transparentnosti i razvoju protokola stvarnog vlasništva, potpredsjednik FATF-a Elisa de Anda Madrazo je izjavila: "*Vidimo da privatni i javni sektor oduzimaju resurse... što uključuje rad na stvarnom vlasništvu - i usmjeravaju ga prema ekonomskom oporavku i zdravstvenim mjerama... Iako je to razumljivo, FATF i G20 kažu da ovo nije vrijeme za svijet da 'postane neutralan' u pogledu stvarnog vlasništva*". Kao značajan rizik posljedica pandemije ističe i činjenicu da "*mnoga pravna lica ... koja su bila legitimna i legalna ... ići će u stečaj ili će se morati zatvoriti ili prodati... kriminalci i korumpirani službenici mogli bi preuzeti ova pravna lica kako bi vodili i maskirali svoje poslovanje*"⁵. I druge organizacije usklađuju svoje postupanje u skladu s naporima da se prevaziđu posljedice pandemije, pritom zadržavajući visok nivo transparentnosti vlasništva. Ekspert Finansijskog sektora Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) Ivana Rossi ističe potrebu za nastavkom

<https://transparency.eu/project/european-beneficial-ownership-transparency/>

⁵ Dan Byrne "ANALYSIS: The importance of beneficial ownership in markets besieged by a global pandemic: top experts share

their insights for 2021" 9.11.2020.

<https://amlintelligence.com/2020/11/the-importance-of-beneficial-ownership-in-markets-besieged-by-a-pandemic-to-fight-financial-crime/>

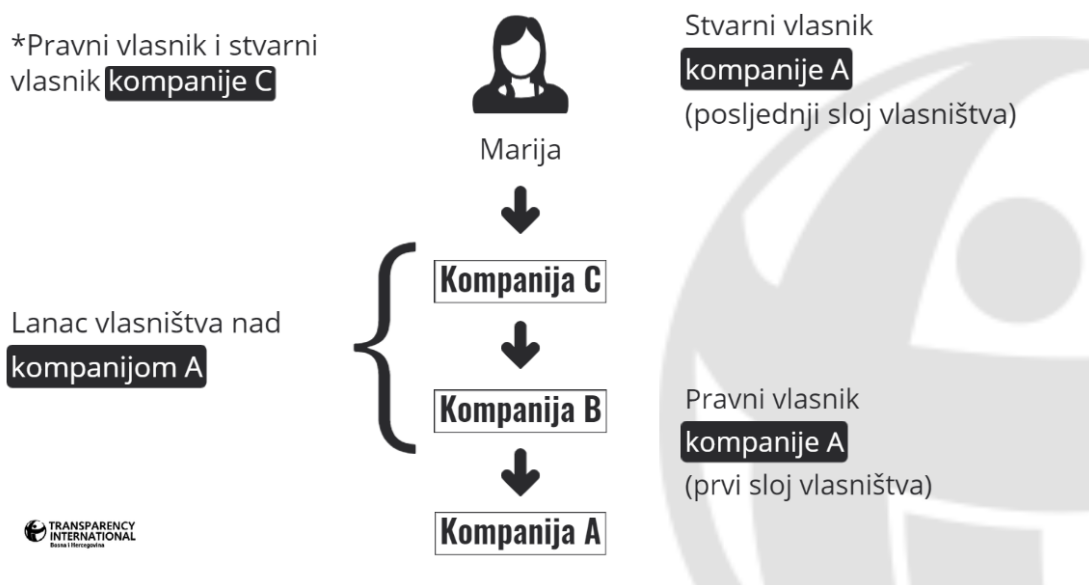
primjene ovih pravila: "Do sada je preko 70 zemalja od nas dobilo finansijska sredstva za hitne slučajeve ... ali htjeli smo biti sigurni da će se ti resursi koristiti u predviđene svrhe i da će doći do onih kojima je to zaista potrebno⁶." MMF je razvio "zaštitne mjere upravljanja" -

kojima je cilj uspostaviti ovu ravnotežu u stvarnosti, kojima je uspostavio obavezu objavljivanja stvarnih vlasnika pravnih lica koja traže javna sredstva, što je 55% zemalja učesnica već preduzelo.

⁶ Dan Byrne "ANALYSIS: The importance of beneficial ownership in markets besieged by a global pandemic: top experts share their insights for 2021" 9.11.2020.

<https://amlintelligence.com/2020/11/the-importance-of-beneficial-ownership-in-markets-besieged-by-a-pandemic-to-fight-financial-crime/>

STVARNI VLASNIK

Ilustracija 1 Šematski prikaz vlasništva

Stvarni vlasnik je fizičko lice ili lica koja na kraju imaju vlasništvo ili kontrolu nad strankom i/ili fizičko lice u čije ime se obavlja transakcija. Takođe, to isto uključuje i ona lica koja imaju krajnju stvarnu kontrolu nad pravim licem ili aranžmanom⁷.

Stvarni vlasnik (Marija na slici) je fizičko lice koje na kraju (posljednji sloj) posjeduje ili kontroliše društvo (kompanija A). Suprotno tome, prvi sloj vlasništva (kompanija B) je pravni vlasnik, na primjer dioničar, koji ima vlasništvo i direktno drži akcije kompanije A.

Važno je identifikovati cijeli vlasnički lanac, jer identifikovanjem (legalnih) vlasnika svakog sloja u principu će biti moguće odrediti i stvarnog vlasnika. Na slici možemo potvrditi da je Marija stvarni vlasnik kompanije A jer je ona pravni i stvarni vlasnik kompanije C, koja je pravni vlasnik kompanije B, koja je pravni vlasnik kompanije A. Ipak, stvarni vlasnik može upravljati društvom na načine koji se razlikuju od vlasništva (npr. uticaj porodice, punomoć, tajni sporazum). Iz tog razloga je identifikacija vlasničkog lanca bitna, ali nije jedini faktor koji treba uzeti u obzir⁸.

⁷ The FATF "International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation - the FATF Recommendations" 16.2.2012. www.fatf-gafi.org/glossary/

⁸ Andres Knobel "Transparency of asset and beneficial ownership information - Facti Panel Background Paper 4" 19.7.2020.

MEĐUNARODNA TIJELA ZA BORBU PROTIV PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

Jedno od najznačajnijih tijela u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma je **Međunarodna radna grupa za finansijske mjere protiv pranja novca** (*Financial Action Task Force - FATF*) osnovana 1989. godine na samitu G7 održanom u Parizu. Osnovni zadatak FATF-a je postavljanje standarda i preporuka u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma koje su dužne da prate sve zemlje članice. FATF je nedugo nakon uspostavljanja 1990. godine usvojio dokument "*FATF preporuke*"⁹ u borbi protiv pranja novca, a kojima je dodato još devet preporuka u borbi protiv finansiranja terorizma nakon terorističkog napada u Njujorku 11. septembra 2001. godine. FATF je 2012. objedinio preporuke, koje danas predstavljaju dokument od 40 preporuka koje su sve članice dužne da integrišu u svoje pravne sisteme i okruženja u kojima djeluju.¹⁰

FATF trenutno broji 39 zemalja članica i devet pridruženih članica - regionalnih tijela koja djeluju na istom principu kao FATF. Među njima poseban značaj u kontekstu Bosne i Hercegovine ima **Komitet eksperata Savjeta Evrope za evaluaciju borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma** (MONEYVAL). Moneyval je osnovan 1997. godine i broji 30

zemalja koje su ujedno i članice Savjeta Evrope, a koje nisu među 39 zemalja članica FATF-a, te među kojima je i Bosna i Hercegovina. Osnovni zadatak Moneyvala je da kroz periodične revizije i izvještaje procjenjuje usklađenost zemalja članica s preporukama FATF-a i efikasnost njihove implementacije, kao i davanje preporuka i pomoći državama u unapređenju sistema borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Dakle, Moneyval predstavlja instrument za implementaciju "*40 preporuka FATF-a*".

Bosna i Hercegovina je od 2003. godine do danas prošla više faza evaluacije od strane Moneyvala u cilju procjene usklađenosti svog sistema za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma sa FATF preporukama. Treba napomenuti da je, zbog nerealizacije preporuka FATF-a, Moneyval 2014. godine BiH svrstao na listu zemalja pod pojačanim izvještavanjem ili tzv. sivu listu. S obzirom na nesprovođenje preporuka, na plenarnoj sjednici u aprilu 2015. godine Moneyval je preporučio FATF-u da se BiH uvrsti u zemlje visokog rizika, što je jedna od propisanih mjera za zemlje članice koje se ne pridržavaju utvrđenih preporuka FATF-a i koja donosi niz nepovoljnih mjera za zemlje na listi.¹¹ Prema

⁹ *Financial Action Task Force On Money Laundering "REPORT 1990 - 1991"* 13.5.1991. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/1990%201991%20ENG.pdf>

¹⁰ *Preporuke su od 1990. godine doživjele nekoliko revizija i usaglašavanja. Posljednja revizija bila je 2019. godine.*

¹¹ *BiH je na listu zemalja visokog rizika FATF-a uvrštena u septembru 2016. godine, a uklonjena u januaru 2018. godine.*

FATF metodologiji, zemlje članice su dužne prema zemljama za koje je procijenjeno da su "visokorizične zemlje" u pogledu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma primjenjivati pojačane radnje i mjere kontrole finansijskih transakcija fizičkih i pravnih lica, a posebno finansijskih institucija, što je u skladu s preporukom 19. FATF-a.¹² Ovo za posljedica ima da se svaka transakcija iz "visokorizične zemlje" smatra sumnjivom, te kao takva mora biti predmet dubinske analize finansijske institucije preko koje se transakcija odvija, te se mora prijaviti odgovarajućem državnom organu na dalje provjere prije njenog izvršenja. Takođe, pojačane mjere podrazumijevaju odbijanje osnivanja predstavništava finansijskih institucija sa sjedištem u visokorizičnim zemljama, zabranu osnivanja finansijskih institucija u visokorizičnim zemljama, ograničavanje poslovnih odnosa ili finansijskih transakcija, obustave korespondentskih odnosa s finansijskim institucijama visokorizične zemlje, kao i pojačan nadzor i eksternu reviziju finansijskih institucija sa sjedištem u visokorizičnoj zemlji. (Jahić, E., 2019)

Već u septembru 2015. godine, na plenarnoj sjednici Moneyvala, usvojen je 11. izvještaj o usklađenosti za BiH, gdje je pozdravljen napredak u realizaciji preporuka¹³, čime je BiH

vraćena u redovnu proceduru izvještavanja, tj. skinuta sa tzv. *sive liste* Moneyvala, a nedugo nakon toga i sa FATF liste visokorizičnih zemalja.¹⁴

Vrlo je bitno napomenuti da, pored Moneyvala i FATF-a, Evropska komisija redovno prati usklađenost zemalja članica i trećih zemalja sa standardima protiv pranja novca i finansiranja terorizma, a koje su propisane Direktivom 2015/849¹⁵ o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma od 20. maja 2015. godine (poznata još i kao 4. AML¹⁶ direktiva). Već 2018. godine usvojena je Direktiva EU 2018/843¹⁷ o izmjeni 4. AML direktive (tzv. 5 AML direktiva), a koja je stupila na snagu u januaru 2020. godine. Ovom izmjenom dodatno se pooštavaju pravila o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, što između ostalog uključuje i pravila koja se odnose na pitanja stvarnog vlasništva.

Treba naglasiti da su EU direktive u potpunosti usaglašene s preporukama FATF-a i da Evropska komisija, u skladu sa standardima iz direktiva, kao i procjenama i listama FATF-a, kreira listu "visokorizičnih zemalja" s kojima se pojačava saradnja u cilju efikasnijeg uklanjanja utvrđenih nedostataka u borbi protiv pranja

¹² FATF (2012-2020) "International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation" www.fatf-gafi.org/recommendations.html str.20

¹³ MONEYVAL "Bosnia and Herzegovina Progress report and written analysis by the Secretariat of Core Recommendations" 1 First 3rd Round Written Progress Report Submitted to MONEYVAL, 11.4.2011. <https://rm.coe.int/bosnia-and->

[herzegovina-progress-report-and-written-analysis-by-the-sec/1680715c71](https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/bosnia-sec/1680715c71)

¹⁴

<https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/bosnia>

¹⁵ Ova direktiva je zamijenila Direktivu 2005/60 o sprečavanju pranja novca iz 2005. godine

¹⁶ eng. Anti-Money Laundering (AML)

¹⁷ Poznata još kao 5. AML direktiva

novca i finansiranja terorizma.¹⁸ Preporuke FATF-a, kao i Evropske komisije, posebnu

pažnju posvećuju obavezi država članica u regulisanju oblasti stvarnog vlasništva.

¹⁸ *Bosna i Hercegovina je 2016. godine stavljena na listu visokorizičnih zemalja EK, da bi u maju 2020. bila skinuta sa iste.*

MEĐUNARODNI STANDARDI U OBLASTI STVARNOG VLASNIŠTVA

FATF preporuke

Preporukama FATF-a se, između ostalog, nastoji obezbijediti transparentnost i dostupnost podataka o stvarnim vlasnicima pravnih lica i pravnih aranžmana (trustova).¹⁹ FATF preporuka 24. odnosi se na transparentnost i stvarno vlasništvo nad pravnim licima, dok se FATF preporuka 25. odnosi na transparentnost i stvarno vlasništvo nad pravnim aranžmanima (trustovima).

Preporuka 24. Transparentnost i stvarno vlasništvo nad pravnim licima

Kada su u pitanju transparentnost i dostupnost podataka o stvarnim vlasnicima (fizičkim licima) pravnih lica, države članice FATF-a dužne su preduzeti mjere protiv zloupotrebe pravnih lica za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti. Preporukom je definisano da države članice moraju preduzeti sljedeće:

- obezbijediti adekvatne, blagovremene i tačne informacije o stvarnom

vlasništvu i kontroli nad pravnim licima,

- obezbijediti da te informacije pravovremeno dobijaju i obrađuju nadležni organi,
- u situacijama u kojima postoje pravna lica koja mogu da izdaju aktivnosti ili garancije za aktivnosti na donosioca, ili koje dopuštaju postojanje nominalnih direktora ili dioničara, da preduzimaju efikasne mjere kojima obezbjeđuju da se oni ne koriste za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti,
- razmotriti mogućnosti preduzimanja mjera kojima bi se finansijskim institucijama i nefinansijskom sektoru i samostalnim profesijama (DNFBP)²⁰ koje postupaju u skladu sa zahtjevima i preporukama br. 10. i 22.²¹ olakšao pristup informacijama o stvarnom vlasništvu i kontroli.

FATF je definisao generalne smjernice koje države moraju preduzeti u realizaciji Preporuke 24. koje su navedene u tabeli 1.

¹⁹ FATF (2012-2020) "International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation" www.fatf-gafi.org/recommendations.html str. 7.

²⁰ Designated Non-Financial Business or Profession (DNFBP). Za spisak DNFBP vidi FATF "Smernice o pristupu zasnovanom na

proceni rizika" http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/2935_1_smernice-o-pristupu-zasnovanom-na-riziku---ra%C4%8Dunovodstvena-profesija.pdf Jun 2019. str. 56

²¹ FATF preporuke 10. i 22. odnose se na praćenje i poznavanje stranaka kod finansijskih institucija i DNFBP

OSNOVNE INFORMACIJE

- ✓ Nadležni organi će zahtijevati osnovne informacije o pravnom licu²² koje se odnose na pravno vlasništvo i strukturu kontrole u poslovnom subjektu, ovlaštenjima dioničara i direktora.
- ✓ Sva pravna lica osnovana u nekoj državi moraju biti registrovana u bazi/registru, s obavezom pribavljanja i čuvanja dokumenata koji uključuju (u sjedištu ili nekoj drugoj lokaciji utvrđenoj u registru) minimalno osnovne informacije koje moraju biti navedene u bazi/registru²³

INFORMACIJE O STVARNOM VLASNIŠTVU

Države treba da obezbijede da:

- ✓ Pravna lica pribave informacije o stvarnom vlasniku i da one budu dostupne na određenom mjestu u državi ili da postoje utvrđeni mehanizmi na osnovu kojih nadležni organ može pravovremeno da ustanovi ko je stvarni vlasnik pravnog lica.²⁴
- ✓ Pravna lica, bez obzira na to koji mehanizam bio primijenjen, saraduju s nadležnim organima u najvećoj mogućoj mjeri kada utvrđuju stvarnog vlasnika.²⁵
- ✓ Sva lica, organi i organizacije koji su pomenuti, kao i samo pravno lice (njegovi administratori, likvidatori ili druga lica koja učestvuju u ukidanju preduzeća), treba da čuvaju pomenute informacije i dokumentaciju najmanje pet godina od dana kada je rasformirano pravno lice ili kada je na neki drugi način prestalo da postoji, odnosno kada je prestalo da bude stranka, odnosno klijent profesionalnog posrednika ili finansijske institucije.

BLAGOVREMENI PRISTUP INFORMACIJAMA

- ✓ Države treba da obezbijede da informacije o stvarnom vlasništvu budu blagovremene, tačne i da se redovno i pravovremeno ažuriraju i dopunjavaju, kao i da nadležni organi imaju sva ovlaštenja za blagovremen pristup.
- ✓ Država mora da obezbijedi blagovremen pristup javnim informacijama iz registra finansijskim institucijama, DNFBP i drugim nadležnim organima, kao minimum informacija koje se odnose na naziv, potvrdu o registraciji, pravni oblik i status, adresu sjedišta, osnivačke akte, spisak direktora, registar dioničara ili članova pravnog lica, broj i kategoriju dionica za svakog člana.

22 U cilju razumijevanja korištenja pojma "pravno lice" u ovoj analizi se misli na ona pravna lica koja, u skladu sa standardima i zakonima država, potpadaju pod obavezu prijave stvarnih vlasnika.

23 Minimalne osnovne informacije su: naziv pravnog lica, potvrda o registraciji, pravni oblik i status, adresa registrovanog sjedišta, osnivački akti (npr. memorandum i statut), spisak direktora; registar dioničara ili članova pravnog lica u kojem su navedena imena dioničara i članova, kao i broj dionica koje posjeduje svaki dioničar i kategorija dionica (uključujući prirodu glasačkih prava koje te aktivnosti nose).

24 Da bi ispunile ove zahtjeve, državama je dato da koriste jedan ili više utvrđenih mehanizama: zahtijevati od pravnog lica ili registra pravnih lica da pribavi i čuva informacije o stvarnom vlasništvu, te da koristi dostupne informacije koje su pribavile finansijske institucije i DNFBP u skladu s preporukama 10. i 22; informacije koje posjeduju drugi nadležni organi.

25 To posebno treba da uključuje zahtjev da jedno ili više fizičkih lica sa stalnim boravkom u državi ima punomoć pravnog lica i da isti odgovara nadležnim organima za dostavljanje svih osnovnih informacija i raspoloživih informacija o stvarnom vlasništvu; zahtjev da DNFBP u državi budu ovlašteni od pravnog lica i odgovorni pred nadležnim organima za dostavljanje svih osnovnih informacija i raspoloživih informacija o stvarnom vlasništvu, kao i za pružanje svih ostalih vidova pomoći vlastima, te ostale analogne mjere koje država može utvrditi s ciljem da obezbijedi efikasnu saradnju.

PREPREKE TRANSPARENTNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države treba da preduzmu mjere za sprečavanje zloupotrebe dionica koje se vode na dioničara i potvrda o posjedovanju dionica koje glase na dioničara.²⁶ ✓ Države treba da preduzmu mjere kako bi spriječile zloupotrebu nominalnih dionica i nominalnih direktora.²⁷
OSTALA PRAVNA LICA²⁸	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kada su u pitanju ostala pravna lica, države treba da preduzimaju slične mjere i postavljaju slične zahtjeve kakve postavljaju kompanijama, uzimajući u obzir njihove različite oblike i strukture. ✓ Kod ostalih pravnih lica države treba da imaju u vidu različite vidove i strukture tih pravnih lica, te nivoa rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, a u cilju postizanja određenog nivoa transparentnosti. Države treba da obezbijede da ta pravna lica evidentiraju i vode u evidenciji slične ili iste vrste informacija kao kod poslovnih subjekata, kao i da redovno ažuriraju te promjene i da iste budu dostupne nadležnim organima na zahtjev.
ODGOVORNOST I KAZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države moraju jasno da utvrde obavezu prihvatanja zahtjeva, kao i odgovornost i djelotvorne, srazmjerne i preventivne kazne za svako pravno ili fizičko lice koje ne ispunjava propisane zahtjeve.
MEĐUNARODNA SARADNJA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države su dužne da uspostave djelotvornu međunarodnu saradnju u vezi s informacijama o stvarnom vlasništvu u skladu s preporukama 37. i 40.²⁹ olakšavanjem stranim nadležnim organima pristup osnovnim informacijama i razmjenu svih potrebnih informacija. ✓ Države treba da kontrolišu kvalitet pomoći koju dobiju od drugih država na zahtjev za pristup osnovnim informacijama o stvarnom vlasništvu ili zahtjeve za pomoć u lociranju stvarnih vlasnika koji borave u inostranstvu.

Tablica 1 Provedba Preporuke 24. Transparentnost i stvarno vlasništvo nad pravnim licima

²⁶ Kroz primjenu jednog ili više sljedećih mehanizama: zabranom takvih dionica i potvrda; pretvoriti ih u registrovane dionice koje glase na ime i u odgovarajuće potvrde o posjedovanju dionica (npr. elektronska dokumentacija); blokirati ih zahtjevom da se čuvaju u finansijskoj instituciji ili kod profesionalnog posrednika ili zahtijevati od dioničara s kontrolnim interesom da obavijeste kompaniju o svojim podacima i od kompanije da evidentira njihov identitet.

²⁷ Kroz primjenu jednog od sljedećih mehanizama zahtijevati od nominalnih dioničara i direktora da poslovnom subjektu i nadležnom registru identifikuju identitet vlasnika kako bi te informacije bile uvrštene u registar ili zahtijevati od nominalnih dioničara i direktora da steknu dozvolu za rad da bi njihov nominalni status bio evidentiran u registru poslovnih subjekata i da čuvaju informacije o identitetu stvarnog vlasnika, kao i da te informacije daju na zahtjev nadležnog organa.

²⁸ Pod "ostalim pravnim licima" se misli na udruženja/fondacije/zadužbine (neprofitne organizacije), ustanove, društva specifičnog tipa, ortačka društva s ograničenom odgovornošću, odnosno komanditna društva i dr.

²⁹ Preporuke se odnose na međusobnu pravnu pomoć, zamrzavanje i konfiskaciju.

Preporuka 25. Transparentnost i stvarno vlasništvo nad trustovima

U FATF preporuci 25. navodi se da države moraju preduzimati efikasne mjere za sprečavanje zloupotrebe pravnih aranžmana (trustova) za pranje novca ili finansiranje terorizma. S tim u vezi, obaveza je država da:

- obezbijede tačne, adekvatne i blagovremene informacije o osnivaču trusta, povjereniku ili pravnim uživaocima koji su blagovremeno dostupni nadležnim organima;
- razmotre mogućnost preduzimanja mjera kojima bi se finansijskim institucijama i DNFBP koje postupaju u skladu sa zahtjevima i preporukama br. 10 i 22³⁰ olakšao pristup informacijama o stvarnom vlasništvu i kontroli.

Generalne smjernice za provođenje Preporuke 25. su navedene u tabeli 2.

³⁰ FATF preporuke 10. i 22. se odnose na praćenje i poznavanje stranke kod finansijskih institucija i DNFBP.

OSNOVNE INFORMACIJE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države treba da zahtijevaju od povjerilaca trustova koji se upravljaju prema njihovom zakonodavstvu da pribave i čuvaju ažurne i tačne informacije o stvarnom vlasništvu³¹, kao i informacije o ostalim agentima trusta, kao i o investicijskim savjetnicima ili menadžerima, poreskim savjetnicima i računovođama, najmanje pet godina nakon završetka učestvovanja u trustu. ✓ Sve države moraju omogućiti da povjerioci trusta mogu otkriti svoj status prema finansijskim institucijama i DNFBP (i na zahtjev dostaviti informacije o stvarnom vlasništvu i imovini trusta) onda kada kao povjerioci sklapaju neki poslovni odnos ili obavljaju jednokratnu transakciju preko određenog praga vrijednosti. ✓ Države se podstiču da obezbijede da nadležni organi, fizička i pravna lica koja posluju s trustovima čuvaju informacije o trustovima s kojima imaju poslovni odnos³² najmanje pet godina. ✓ Informacije koje posjeduju povjerioci o stvarnom vlasništvu, prebivalištu povjerioca, imovini kojom upravljaju finansijske institucije ili DNFBP moraju biti dostupne nadležnim organima u svakom trenutku.
OSTALI PRAVNI ARANŽMANI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kod ostalih pravnih aranžmana slične strukture ili funkcije države moraju da obezbijede mjere slične ili iste onima koje se traže za trustove u cilju postizanja istog ili sličnog nivoa transparentnosti.
ODGOVORNOST I KAZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države moraju da obezbijede da postoje jasne odgovornosti povjerilaca u pogledu ispunjavanja predviđenih mjera, te da postoje djelotvorne i srazmjerne preventive krivične, građanskopravne ili upravne kazne.
MEĐUNARODNA SARADNJA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države su dužne da obezbijede konstruktivnu, djelotvornu i brzu međunarodnu saradnju u pogledu dijeljenja informacija o stvarnom vlasništvu trustova i drugim sličnim pravnim aranžmanima u skladu s preporukom br. 37 i 4033

Tablica 2 . Provođenje Preporuke 25. Transparentnost i stvarno vlasništvo pravnih aranžmana (trustova)

³¹ Identitet osnivača; povjerenika ili više njih; pokrovitelja, korisnika ili više njih, kao i svih drugih fizičkih lica koja imaju neku kontrolu nad trustom.

³² Izvori informacija mogu biti registri (centralni registar trustova, zemljišni, registar vozila, registar dionica itd.); ostali nadležni organi koji posjeduju i čuvaju informacije o trustovima; advokati, investicijski savjetnici, računovođe itd.

³³ Isto podrazumijeva da države omoguće stranim nadležnim organima pristup svim informacijama koje se nalaze u njihovom posjedu; da obezbijede razmjenu tih informacija, te da koriste zakonska ovlaštenja radi pribavljanja informacija u ime stranih partnera.

EU direktive o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma

Iako je u posljednjih dvadeset godina usvojeno nekoliko važnih konvencija, uredbi i direktiva u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Evropi, gdje pitanja regulisanja stvarnog vlasništva zauzimaju posebno mjesto, za Bosnu i Hercegovinu su najvažnije 4.³⁴ i 5.³⁵ AML direktiva.

Ove direktive propisuju eksplicitne obaveze za pravna lica, privredne subjekte i ostala pravna lica, kao i trustove da čuvaju odgovarajuće, tačne i ažurne informacije o svojim stvarnim vlasnicima, a koje moraju biti dostupne nadležnim organima i drugim tijelima na zahtjev. Dalje, vrlo precizno se definišu odredbe, pored ostalih, u oblasti stvarnog vlasništva koje su države članice (kao i države kandidati i potencijalni kandidati³⁶) dužne inkorporirati u svoje zakonodavstvo.

Prema Direktivi, stvarni vlasnik je svako fizičko lice (ili više njih) koje na kraju ima vlasništvo ili kontrolu nad strankom i/ili fizičko lice (ili više njih) u čije ime se sprovodi transakcija. Ova

definicija je u skladu s FATF definicijom stvarnog vlasnika.

Kod **privrednih subjekata** ovo znači jedno (ili više) lice koje na kraju posjeduje ili kontroliše pravno lice putem direktnog ili indirektnog vlasništva, dovoljnog postotka dionica ili prava glasa ili vlasničkih udjela u tom subjektu.

Direktno vlasništvo znači da fizičko lice ima preko 25% vlasničkog udjela, glasačkih ili drugih prava u pravnom licu ili drugih prava kojima ostvaruje vlasništvo nad pravnim licem ili udio od 25% plus jedna dionica.

Indirektno vlasništvo znači da fizičko lice (ili više njih) ima kontrolu nad jednim ili više pravnih lica koja pojedinačno ili zajedno imaju preko 25% vlasničkog udjela ili 25% plus jedna dionica.³⁷

Dalje, ukoliko nije moguće identifikovati stvarnog vlasnika primjenom svih mogućih sredstava, stvarnim vlasnikom može se smatrati svako fizičko lice koje je ovlašteno za zastupanje.

Kod **trustova** stvarnim vlasnicima se podrazumijevaju osnivač/i; povjerenik/ci; zaštitnik/ci (ako postoji/e), korisnik/ci u čijem interesu trust djeluje; svako drugo fizičko lice koje na kraju sprovodi kontrolu nad trustom

³⁴ *Anti-money laundering (AML IV) - Directive (EU) 2015/849*
https://ec.europa.eu/info/law/anti-money-laundering-aml-iv-directive-eu-2015-849_en

³⁵ *Anti-money laundering (AML V) - Directive (EU) 2018/843*
https://ec.europa.eu/info/law/anti-money-laundering-aml-v-directive-eu-2018-843_en

³⁶ *Bosna i Hercegovina se kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, koji je stupio na snagu 2015. godine, obavezala da usaglašava domaće zakonodavstvo sa zakonodavstvom Evropske unije.*

³⁷ *Treba napomenuti da je Direktivom dopušteno da države članice odluče da niži postotak može biti naznaka vlasništva ili kontrole.*

direktnim/indirektnim vlasništvom ili na drugi način.

Kod **ostalih pravnih lica** poput udruženja, fondacija, zaklada i drugih pravnih lica ili pravnih aranžmana sličnih trustovima stvarnim vlasnikom se smatra svako fizičko lice koje je ovlašteno za zastupanje pravnog lica.

U nastavku je pregled nekih od najznačajnijih standarda iz Direktive u oblasti stvarnog vlasništva koje su države dužne integrisati u svoje zakonodavstvo kada su u pitanju pravna lica koja imaju obavezu prijave stvarnih vlasnika.

Poslovni subjekti i druga pravna lica	Obaveze
INFORMACIJE O STVARNOM VLASNIKU	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države članice obezbjeđuju da se od privrednih subjekata i ostalih pravnih lica zahtijeva da pribave i čuvaju tačne i ažurne informacije o svom stvarnom vlasništvu, kao i detalje o vlasničkim udjelima. ✓ Kršenje ove obaveze podliježe odgovarajućim mjerama ili sankcijama. ✓ Privredni subjekti i njihovi stvarni vlasnici dužni su da pruže sve informacije obveznicima koji sprovode mjere dubinske analize stranke.³⁸ ✓ Nadležna tijela i finansijsko-obavještajna odjeljenja (FOO) mogu pravovremeno pristupiti informacijama o stvarnom vlasništvu.
CENTRALNI REGISTAR STVARNIH VLASNIKA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države članice obezbjeđuju da se informacije o stvarnom vlasništvu čuvaju u centralnom registru u svakoj državi članici.³⁹ ✓ Države članice su dužne da obavijeste Evropsku komisiju o karakteristikama tih registara, kao i omogućiti da se informacije iz registra mogu prikupljati u skladu s nacionalnim zakonodavstvom. ✓ Države članice su dužne da uspostave mehanizme da su informacije iz registra tačne, odgovarajuće i ažurne. ✓ Obveznici i nadležna tijela dužni su prijavljivati neusklađenosti između informacija o stvarnom vlasništvu iz registra i informacija koje su njima dostupne, kako bi država iste otklonila. ✓ Države članice moraju da obezbijede da su centralni registri država članica međusobno povezani putem evropske centralne platforme⁴⁰ i da su informacije dostupne najmanje pet, a najviše deset godina nakon brisanja poslovnog subjekta ili drugog pravnog lica iz registra.
TRANSPARENTNOST INFORMACIJA O STVARNOM VLASNIŠTVU	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Države članice obezbjeđuju da su informacije u svim slučajevima dostupne: <ul style="list-style-type: none"> (a) nadležnim tijelima⁴¹ i FOO bez ograničenja, (b) obveznicima, koji sprovode dubinske analize stranke, (c) cjelokupnoj javnosti - minimum informacije o imenu, datumu rođenja, zemlji boravišta, državljanstvu i iznosu vlasničkog udjela koji drži.

³⁸ Poglavlje II Direktive propisuje postupak sprovođenja dubinskih analiza stranke od strane obveznika.

³⁹ U Direktivi se kao primjer navode trgovački registri ili neki drugi javni registri.

⁴⁰ Član 22. stav 1. Direktive (EU) 2017/1132 Evropskog parlamenta i Savjeta. Povezanost centralnih registara država članica s platformom uspostavlja se u skladu s tehničkim specifikacijama i postupcima utvrđenim provedbenim aktima koje Komisija donosi u skladu s članom 24. Direktive (EU) 2017/1132 i članom 31.a ove direktive.

⁴¹ Pod nadležnim tijelima koja imaju pristup centralnom registru misli se na javna tijela koja imaju nadležnost za sprečavanje pranja novca ili finansiranja terorizma, kao i poreske institucije, nadzornici obveznika i istražni organi nadležni za krivična djela pranja novca i finansiranja terorizma, ili zamrzavanje i oduzimanje imovine stečene krivičnim djelima.

-
- ✓ Države članice mogu, u skladu sa domaćim zakonodavstvom, omogućiti pristup i dodatnim informacijama koje omogućuju identifikaciju stvarnog vlasnika.
 - ✓ Države članice mogu odlučiti da informacije koje se čuvaju u centralnom registru stave na raspolaganje pod uslovom plaćanja naknade i registracije putem interneta, a cijena administrativnih troškova mora biti srazmjerna stavljanju informacija na raspolaganje i održavanju i razvoju registra.
 - ✓ Nadležna tijela i FOO su dužna besplatno razmjenjivati pravovremene i tačne informacije o stvarnom vlasništvu iz registra nadležnih tijela i FOO drugih država članica.
 - ✓ Obveznici ne treba da se oslanjaju samo na informacije iz centralnog registra kod dubinske analize stranke, već i upotrebom pristupa koji se temelji na procjeni rizika.⁴²

IZUZECI

- ✓ Države članice mogu zakonom utvrditi izuzetne situacije u kojima bi se obveznicima ili cjelokupnoj javnosti ograničio pristup informacijama ili dijelu informacija jer bi iste mogle izložiti stvarnog vlasnika nesrazmjernom riziku.⁴³
- ✓ Država članica dužna je da sprovede detaljnu evaluaciju izuzeća prije ograničavanja pristupa tim informacijama, te moraju biti zagarantovana prava na preispitivanje odluke o izuzeću.
- ✓ Države su dužne da vode godišnje statističke podatke o izuzećima i njihova obrazloženja dostave Evropskoj komisiji.
- ✓ Izuzeća se ne primjenjuju na kreditne i finansijske institucije, kao ni na obveznike koji su javni službenici iz člana 2. stav 1. tačka (3) podtačka b) Direktive.

Tablica 3 Pregled standarda

⁴² Procjena rizika koju sprovode obveznici je definisana u poglavlju II Direktive te uključuje mjere dubinske analize strane, pojednostavljene analize strane i mjere pojačane dubinske analize stranke.

⁴³ Npr. rizik od prevare, ucjene, iznude, otmice, nasilja, zastrašivanja ili ukoliko je stvarni vlasnik maloljetna osoba ili poslovno nesposobna osoba.

Kada su u pitanju trustovi i slični pravni aranžmani, primjenjuju se skoro identični standardi u regulisanju unosa obaveznih informacija, pristupa informacijama, sankcijama, registru i ostalim informacijama kao kod poslovnih subjekata i drugih pravnih lica.⁴⁴

Evropska komisija donosi provedbene akte⁴⁵ kojima se nastoji obezbijediti međusobna povezanost centralnih registara, a kojima se posebno utvrđuju procedure u odnosu na tehničke specifikacije centralnih registara; zajedničke kriterijume za dostupnost informacija putem međusobnog povezivanja registara; tehničke karakteristike o načinima stavljanja informacija na raspolaganje; tehničke uslove za dostupnost usluga koje pružaju sistemi za međusobno povezivanje registara; modalitete plaćanja nakande za usluge za pristup informacijama iz registra.

Direktivom je predviđeno uspostavljanje liste "*visokorizičnih trećih zemalja*" u odnosu na koje su utvrđeni značajni nedostaci u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma, a sve u cilju zaštite funkcionisanja unutrašnjeg tržišta Evropske unije. U utvrđivanju liste Evropska komisija uzima u obzir strateške nedostatke trećih zemalja u pravnom i institucionalnom okviru; ovlaštenjima nadležnih organa, sankcijama i međunarodnoj razmjeni informacija; te učinkovitost upravljanja rizicima u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Kod stvarnog

vlasništva, ovo se odnosi na pravni i institucionalni okvir kojim je obezbijedena dostupnost tačnih i pravovremenih informacija o stvarnom vlasništvu pravnih lica i trustova nadležnim tijelima, u odnosu na standarde postavljene u Direktivi.

Vrlo je bitno istaknuti da Evropska komisija kod utvrđivanja liste visokorizičnih zemalja uzima u obzir relevantne procjene, izvještaje i evaluacije koje su sprovedla međunarodna tijela ili organizacije koje sprovode ispitivanje usaglašenosti sa standardima sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. U slučaju Bosne i Hercegovine koja nije članica EU, to se posebno odnosi na relevantne dokumente Moneyvala i FATF-a.⁴⁶ Iako je Bosna i Hercegovina u maju 2020. godine skinuta sa liste "*visokorizičnih zemalja*" Evropske komisije, i dalje postoje određeni nedostaci kada je u pitanju regulisanje stvarnog vlasništva u Bosni i Hercegovini i pravnog okvira za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

Ovo je potvrđeno i u posljednjem izvještaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini, koji je objavljen u oktobru 2020. godine. Komisija navodi da Bosna i Hercegovina mora usvojiti novi zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma koji će biti usklađen s međunarodnim standardima, a posebno s pravnom stečevinom EU. Iako je skinuta sa liste "*visokorizičnih zemalja*" EU, Bosna i Hercegovina mora unaprijediti pravni i institucionalni okvir, posebno kroz

⁴⁴ Član 31. Direktive.
⁴⁵ Član 31a. Direktive.

⁴⁶ Bosna i Hercegovina je na listu "*visokorizičnih zemalja*" EU uvrštena 2016. godine, a uklonjena 9.7.2020.

transparentnost informacija o stvarnim vlasnicima kroz uspostavljanje registra stvarnih vlasnika pravnih lica i pravnih aranžmana.

ANALIZA PRAVNOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA KOJI REGULIŠE PODRUČJE STVARNOG VLASNIŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI

U Bosni i Hercegovini sam pojam, kao i obaveza određivanja i utvrđivanja identiteta stvarnog vlasnika je propisan odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti⁴⁷ (Zakon). Nakon dugotrajnog postupka izrade i usvajanja, koje je bilo i predmet političkih uslovljavanja⁴⁸, Zakon u sadašnjoj formi je konačno usvojen 2014. godine⁴⁹, te potom izmijenjen i dopunjen 2016. godine⁵⁰ u skladu sa datim preporukama. Stupanjem na snagu ovog zakona prestao je da važi Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti⁵¹ iz 2009. godine koji je bio predmet primjedaba međunarodnih organa zbog svoje neusklađenosti s međunarodnim standardima. Prilikom izrade novog zakona navedeno je da je isti usaglašen i s EU direktivama i konvencijama Savjeta Evrope, te da se njime poboljšava razmjena informacija između Finansijsko-obavještajnog

odjela pri SIPA i agencija za sprovođenje zakona.

Usljed činjenice da izmjene Zakona nisu vršene u skladu s izmjenama i dopunama direktiva, komparativnom analizom predmetnih odredaba direktiva i Zakona evidentno je da trenutni zakon nije usaglašen s odredbama Direktive na snazi. Institut stvarnog vlasništva i postupanje obveznika u pogledu istog dodatno su definisani nekolicinom podzakonskih, odnosno djelimičnim provedbenim aktima, što ujedno ukazuje i na nedovoljnu definisanost i regulativu u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine.

Zakon stvarno vlasništvo tretira u oblastima:

- pojam stvarnog vlasnika;
- obveznici primjene Zakona;
- implementacija Zakona kroz provjere i utvrđivanje identiteta;
- nadzor i kaznene odredbe;

⁴⁷ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti ("Službeni glasnik BiH" broj 47/14) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti ("Službeni glasnik BiH" broj 67/16)

⁴⁸ FENA "Predstavnic RS oborili zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma"

<https://www.klix.ba/vijesti/bih/predstavnic-rs-oborili-zakon-o-sprečavanju-pranja-novca-i-finansiranja-terorizma/140311001>

⁴⁹ "Službeni glasnik BiH" broj 47/14

⁵⁰ "Službeni glasnik BiH" broj 67/16

⁵¹ "Službeni glasnik BiH" broj 53/09

Pojam stvarnog vlasnika

Zakon u članu 3. pojam stvarnog vlasnika definiše kao:

- stvarni vlasnik klijenta i/ili fizičko lice u čije ime se transakcija ili aktivnost obavlja;
- stvarni vlasnik privrednog društva, odnosno drugog pravnog lica je: - fizičko lice koje je posredno ili neposredno imalac 20% ili više poslovnog udjela, dionica, prava glasa ili drugih prava, na osnovu kojih učestvuje u upravljanju pravnim licem, odnosno učestvuje u kapitalu pravnog lica sa 20% ili više udjela ili ima dominantan položaj u upravljanju imovinom pravnog lica; - fizičko lice, koje privrednom društvu posredno osigura ili osigurava sredstva i po tom osnovu ima pravo da bitno utiče na donošenje odluka organa upravljanja privrednim društvom prilikom odlučivanja o finansiranju i poslovanju.
- stvarni vlasnik stranog pravnog lica, koje prima, upravlja ili raspodjeljuje imovinu za određenu namjenu je: - fizičko lice, koje je posredni ili neposredni korisnik više od 20% imovine koja je predmet upravljanja, pod uslovom da su budući korisnici određeni; - fizičko lice ili grupa lica u čijem interesu je strano pravno lice osnovano ili posluje, pod uslovom da su to lice ili grupa lica određeni; - fizičko lice koje posredno ili

neposredno neograničeno upravlja s više od 20% imovine stranim pravnim licem.

Navedeno je u skladu sa definicijom stvarnog vlasnika iz člana 3. Direktive i može se primijetiti da je kriterijum postotka vlasništva u Zakonu strože definisan nego postotak definisan Direktivom (20% u odnosu na 25% propisanih Direktivom).

Obveznici primjene zakona

Članom 4. Zakona definišu se obveznici za sprovođenje utvrđenih mjera za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u skladu s ovim zakonom. Navedeno obuhvata niz finansijskih i nefinansijskih profesionalnih tijela:

- banke, osiguravajuća društva, društva za posredovanje u osiguranju, lizing društva, mikrokreditne organizacije, ovlašteni posrednici (trgovci finansijskim instrumentima, devizama, razmjenom, kamatnim stopama, indeksnim instrumentima, prenosivim vrijednosnim papirima, investiciona i penziona društva i fondovi, pošte, kazina, kockarnice i drugi organizatori igara na sreću i posebnih lutrija, a naročito kladioničkih igara, igara na sreću na automatima i igara na sreću na internetu i drugim telekomunikacijskim sredstvima, mjenjačnice, zalagaonice;
- notari, advokati, računovođe, revizori, pravna i fizička lica koja obavljaju

računovodstvene i usluge poreskog savjetovanja, agencije za nekretnine; pravna i fizička lica koja se bave prijemom i/ili raspodjelom novca ili imovine u humanitarne, dobrotvorne, vjerske, prosvjetne ili socijalne svrhe, prenosom novca ili vrijednosti, faktoringom, čuvanjem, investiranjem, održavanjem, upravljanjem ili davanjem savjeta u vezi s upravljanjem imovinom trećih lica, izdavanje, upravljanje i poslovanje s platnim i kreditnim karticama i drugim sredstvima plaćanja, davanje zajmova, kreditiranje, nuđenje i posredovanje u pregovorima o zajmovima, promet plemenitih metala i dragog kamenja i njihovih proizvoda, trgovina umjetničkim predmetima, plovilima, vozilima i letjelicama, agencije za privatizaciju, lice koje pruža preduzetničke usluge (trust);

U pogledu obveznika primjene mjera evidentno je da su iste u skladu s obuhvatom obveznika u skladu s članom 2. stav (1) Direktive i FATF preporuke broj 22 i 23.

Implementacija zakona kroz provjere i utvrđivanje identiteta

Obveznici su dužni u pogledu klijenata primjenjivati mjere procjene rizika istih, te identifikacije i praćenja klijenta.

Mjera identifikacije i praćenja se primjenjuje prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa s klijentom, obavljanja transakcije u iznosu od 30.000 BAM ili više bez obzira na to da li je transakcija obavljena u jednoj operaciji ili u nekoliko evidentno povezanih transakcija, u slučaju postojanja sumnje u vjerodostojnost prethodno dobijenih informacija o klijentu **ili stvarnom vlasniku** i postojanja sumnje na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti u pogledu transakcije ili klijenta bez obzira na iznos transakcije. Navedeno je u skladu s kriterijumima iz člana 33. Direktive. U skladu sa Zakonom ove mjere podrazumijevaju utvrđivanje i provjeru identiteta klijenta, utvrđivanje stvarnog vlasnika, pribavljanje podataka o poslovnim odnosima i dalje praćenje istih.

Utvrđivanje identiteta stvarnog vlasnika klijenta vrši se uvidom u originale i ovjerenu dokumentaciju iz sudskog registra ili drugog javnog registra koja mora biti ažurirana i tačna i odražavati stvarno stanje klijenta, kao i direktnim uvidom u sudske ili druge javne registre.⁵² Ako se na ovaj način ne mogu dobiti svi podaci, obveznik će prikupiti podatke koji nedostaju pregledom originala ili ovjerenih

⁵² Član 16. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

dokumenata i poslovnih evidencija koje je priložio zakonski zastupnik ili opunomoćenik. Kada obveznik iz objektivnih razloga ne može dobiti podatke na način propisan ovim članom, on će ih dobiti iz pisane izjave pravnog zastupnika ili njegovog ovlaštenog lica. Zakon definiše da obveznik **mora** prikupiti podatke o konačnim stvarnim vlasnicima klijenta. Obveznik provjerava prikupljene podatke na način koji mu omogućava poznavanje strukture vlasništva i kontrolu klijenta u stepenu koji, zavisno od procjene rizika, odgovara kriterijumu zadovoljavajućeg poznavanja stvarnih vlasnika. U slučaju nemogućnosti utvrđivanja identiteta stvarnog vlasnika, članom 8. Zakona propisana je obaveza obveznika da odbiju poslovni odnos ili obavljanje transakcije, odnosno mora prekinuti već uspostavljeni poslovni odnos uz izvještavanja nadležnog organa, odnosno Finansijsko-obavještajnog odjela Državne agencije za istrage i zaštitu (dalje: FOO⁵³) o istom, a koje se vrši u skladu s odredbama člana 38. Zakona. O izvršenoj proceduri identifikacije obveznici sačinjavaju evidenciju u skladu sa Zakonom. Obveznik (prvenstveno se misli na finansijske institucije) neće otvoriti, izdati ili posjedovati skrivene račune, štedne knjižice ili štedne knjžice na donosioce ili

druge proizvode koji omogućavaju, direktno ili indirektno, skrivanje klijentovog identiteta.

U pogledu implementacije zakonskih obaveza kroz utvrđivanje identiteta stvarnog vlasnika i obavještavanja nadležnih organa evidentno je da su primjene mjera u skladu s obuhvatom iz člana 33. Direktive i FATF preporukama br. 10 i 22.

Zakon propisuje i uspostavljanje posebne procedure kada je klijent i/ili **stvarni vlasnik** klijenta iz BiH ili inostranstva politički i javno eksponirano lice⁵⁴. Navedeno podrazumijeva uspostavu dodatnih nadzora u pogledu izvora sredstava i imovine. Specifičnost ovog postupka jeste da je postupajući službenik dužan pribaviti pisano odobrenje najvišeg rukovodstva prije stupanja u takvu vrstu odnosa, te kontinuirano pratiti transakcije.

Zakon predviđa obavezu kako obveznika, tako i FOO-a, da informacije, podatke i dokumentaciju u vezi s klijentom, uspostavljenim poslovnim odnosom s klijentom i izvršenom transakcijom, pribavljene u skladu s ovim zakonom, čuva najmanje 10 godina od dana okončanja poslovnog odnosa, izvršene transakcije ili momenta identifikacije klijenta.

⁵³ Finansijsko-obavještajni odjel (FOO) je posebno tijelo za obavljanje poslova sprečavanja, istraživanja i otkrivanja operacija pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti čije su primarne aktivnosti: otkrivanje i istraživanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, međunarodna saradnja u oblasti pranja novca, obavještavanje tužioca i podnošenje izvještaja. Zakonom FOO obavlja i promovisanje saradnje između nadležnih organa Bosne i Hercegovine, FBiH, Republike Srpske i Brčko distrikta u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja

terorističkih aktivnosti, kao i promovisanje saradnje i razmjene informacija s nadležnim organima drugih država i međunarodnih organizacija zaduženih za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

⁵⁴ Član 3 tačka t Zakona o "Politički i javno eksponirano lice, strano i domaće, u smislu ovog zakona, podrazumijeva svako fizičko lice kojem je povjerena ili mu je bila povjerena istaknuta javna funkcija u prethodnoj godini, uključujući najbliže članove porodice i bliže saradnike;

U pogledu implementacije zakonskih obaveza kroz utvrđivanje identiteta stvarnog vlasnika i obavještanja nadležnih organa evidentno je da su primjene mjera u skladu s obuhvatom iz člana 20. Direktive i FATF preporukom br. 12.

Nadzor i kaznene odredbe

Zakonom su definisana tijela koja vrše nadzor nad primjenom ovog zakona od strane obveznika i dužni su "*redovno obavljati nadzor usklađenosti poslovanja obveznika*", te su podređeni FOO-u, kojem se dostavlja izvještaj o izvršenom nadzoru i preduzetim mjerama.

Zakon propisuje novčane kaze u rasponu od 20.000 BAM do 200.000 BAM za pravna lica (kazne u manjem iznosu za fizička lica koja obavljaju samostalnu djelatnost i za odgovorna lica u društvima) u slučaju nepostupanja u skladu s propisanim obavezama sprovođenja mjera i identifikacije (npr. ne izradi procjenu rizika, ne pribavi podatke za identifikaciju ili o konačnim stvarnim vlasnicima, ne prati poslovne aktivnosti koje preduzima klijent...). Kaznene odredbe su propisane i za nadzorne organe, te je propisana novčana kazna u iznosu od 5.000 BAM do 50.000 BAM za nedostavljanje izvještaja FOO-u.

FATF preporuka broj 35, kao i preporuke 24. i 25. definišu obavezu propisivanje "*učinkovite,*

proporcionalne i odvrćajuće sankcije" bilo krivične, građanske ili upravne mjere. Navedeno je u skladu i sa definicijom iz člana 58. Direktive. Evidentno je da Zakon predviđa isključivo prekršajnu odgovornost obveznika izraženu u novčanim iznosima.

Podzakonski akti

Regulisanje instituta stvarnog vlasništva prisutno je u provedbenim podzakonskim aktima kojim se dodatno definišu pravila postupaka obveznika u skladu sa Zakonom. Vrijedi istaći da je prisutna nejednaka implementacija u pogledu djelatnosti obveznika i teritorijalne podjele. Naime, vidljivo je da su pojedine djelatnosti visoko regulisane, dok ostale ostaju upućene isključivo na odredbe Zakona. Takođe, primjetna je razlika stepena regulative između entiteta. U Bosni i Hercegovini trenutno su na snazi Pravilnik o sprovođenju Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti⁵⁵, Odluka o minimalnim standardima aktivnosti banaka na sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (FBiH⁵⁶ i RS⁵⁷), Smjernice za procjenu rizika i sprovođenje Zakona o sprečavanju pranje novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u oblasti osiguranja (FBiH⁵⁸ i RS⁵⁹), Smjernice za procjenu rizika i sprovođenje Zakona o

55 "Službeni glasnik BiH", broj 41/15

56 "Službene novine Federacije BiH", broj: 48/12

57 "Službeni glasnik RS" 68/12

58 Agencije za nadzor osiguranja FBH "Smjernice za procjenu rizika i provođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti u oblasti osiguranja"

<http://www.nados.ba/dokumenti/hr/smjernice/HRVSmjernicePN.pdf>

59 Agencija za osiguranje RS "Smjernice za procjenu rizika i provođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u oblasti osiguranja"

http://www.azors.rs.ba/azors/lat/pod_akti/Smjernice_SPN_AZORS_Precisceni_tekst.pdf

sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti za obveznike u nadležnosti komisije za hartije od vrijednosti⁶⁰, Pravilnik procjene rizika radi sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti za notare⁶¹ i Pravilnik o procjeni rizika radi sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti za advokate⁶².

Kako je ranije navedeno, predmetni podzakonski akti predstavljaju jedine akte kojima se vrši detaljnije definisanje obaveza obveznika koje obuhvata i pojam stvarnog vlasništva.

Pravilnik o sprovođenju Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti⁶³ definiše kriterijume za izradu smjernica za procjenu rizika, informacija, podataka i dokumenata neophodnih za identifikaciju klijenata i transakcija, informacija, podataka i dokumenata koji će biti proslijeđeni FOO-a. Ovim pravilnikom propisano je da veći rizik predstavljaju klijenti čija struktura ili priroda otežava određivanje pravog vlasnika, odnosno kada je identitet stvarnih vlasnika teško utvrditi i kada stranka koristi složenu poslovnu strukturu bez očiglednog poslovnog ili drugog opravdanog razloga. Iz navedenih odredaba Pravilnika evidentan je značaj utvrđivanja identita stvarnog vlasnika, s obzirom na to da se nemogućnost ili otežano

utvrđivanje istog smatra indikatorom povećanog rizika po pitanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Kroz definisanje politike prihvatljivosti klijenata i identifikacije istih, propisana je obaveza banaka da prilikom poslovanja prikupljaju podatke o stvarnim vlasnicima klijenta. Podaci koji se prikupljaju o stvarnom vlasniku su naziv i sjedište, odnosno izvod iz registra ili identifikacioni dokument.

Smjernicama za procjenu rizika i sprovođenje Zakona u oblasti osiguranja definiše se da povećani rizik od pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti predstavlja klijent *koji ima komplikovanu statusnu strukturu ili kompleksan lanac vlasništva*⁶⁴, što predstavlja definisanje pojma kompleksne vlasničke strukture koji nije prisutan u tekstu Zakona, a predstavlja jedan od prihvaćenih standarda u pogledu stvarnog vlasništva. Obveznik je dužan prikupiti podatke o stvarnom vlasniku klijenta i to: **lično ime, adresu prebivališta ili boravišta stvarnog vlasnika, datum i mjesto rođenja stvarnog vlasnika pravnog lica, podatak o kategoriji lica u čijem je interesu osnivanje i djelovanje pravnog lica**. Slične obaveze se nalaze i u Smjernicama za obveznike u nadležnosti Komisije za hartije od vrijednosti.

⁶⁰ Komisija za hartije od vrijednosti RS "Smjernice za procjenu rizika i provođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti za obveznike u nadležnosti Komisije za hartije od vrijednosti"

http://www.secrs.gov.ba/Documents/Regulativa/aff0d04e-7e03-4ac2-81df-66406dc8bd65_sr-Latn-CS.pdf

⁶¹ "Službeni glasnik RS", broj 51/15

⁶² "Službeni glasnik RS", broj 38/2019

⁶³ "Službeni glasnik BiH" broj 41/15

⁶⁴ *Komplikovana vlasnička struktura ili kompleksan lanac vlasništva otežava ili ne omogućava utvrđivanje stvarnog vlasnika ili lica koje vrši kontrolu pravnog lica.*

Pravilnik o procjeni rizika radi sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti Republike Srpske utvrđuje obaveze primjene Zakona prilikom obavljanja advokatske djelatnosti. S obzirom na specifikum advokatske djelatnosti, propisano je da obveznici nisu dužni Advokatskoj komori dostavljati obavještenja o sumnjivim transakcijama i licima, niti su Komori dužni dostavljati podatke, informacije i dokumentaciju o svojim klijentima ako su podatke dobili ili prikupili o klijentu prilikom zastupanja klijenta u postupku.

Nedostaci postojeće regulacije u odnosu na međunarodne standarde

Uvidom u zakonske i podzakonske odredbe primjetan nedostatak predstavlja fragmentiranost propisa i nepotpuno zakonsko definisanje, odnosno činjenica da je stvarno vlasništvo šturo definisano Zakonom, dok dodatni podzakonski propisi takođe pružaju dalje definicije. Međutim, najočitiji nedostatak predstavlja izostanak definisanja registra stvarnog vlasništva, što predstavlja manjkavost u odnosu na međunarodne standarde i ključni nedostatak u implementaciji Zakona. Navedeno je identifikovano kao neophodni element za napredak u usklađivanju s međunarodnim standardima kako je i

navedeno u Izvještaju Evropske komisije za 2020. godinu⁶⁵, što očekivano predstavlja i jedan od ključnih elemenata Akcionog plana Savjeta ministara BiH za otklanjanje identifikovanih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (2018-2022)⁶⁶.

FATF preporuka br. 24 definiše da je potrebno obezbijediti "da postoje odgovarajuće, tačne i pravovremene informacije o stvarnom vlasništvu i kontroli pravnih lica do kojih nadležna tijela mogu pravovremeno doći ili im pristupiti" i s tim u vezi uspostavu centralnog registra stvarnog vlasništva.

Iz članova 30. i 31. Direktive evidentna je usklađenost istih s navedenom FATF preporukom. Član 30. Direktive takođe propisuje obavezu prikupljanja "*odgovarajuće, tačne i ažurirane informacije o... stvarnom vlasništvu, kao i detalje o korisničkim udjelima koje posjeduju*", dok tačka 3. istog člana eksplicitno definiše da "*države članice obezbijede da se informacije... čuvaju u **centralnom registru** u svakoj državi članici, na primjer u trgovačkom registru, registru trgovačkih društava... ili javnom registru*", koje takođe moraju biti "*odgovarajuće, tačne i ažurirane informacije*". Dalje je definisan način pristupa predmetnim informacijama od strane nadležnih tijela, obveznika u okviru analize i svim licima ili organizacijama koje mogu

⁶⁵ European Commission "Bosnia and Herzegovina 2020 Report" 6.10.2020 https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/bosnia_and_herzegovina_report_2020.pdf str.62 ;

⁶⁶Ministarstvo sigurnosti BiH Strateški dokumenti i akcioni planovi http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/Archive.aspx?langT ag=bs-BA&template_id=104&pageIndex=1

dokazati interes. Pristup ovim informacijama iz registra treba da bude brz i jednostavan, uz moguću naplatu administrativne takse koja ne prelazi vrijednost izvršene radnje.

Kako je već istaknuto, oblast sankcija zbog nepostupanja u skladu sa Zakonom je definisana isključivo prekršajnom odgovornošću obveznika (pojedini podzakonski akti u pojedinim segmentima propisuju sankcije poput zabrane rada ili suspenzije članova uprave). Međutim, Direktiva propisuje da administrativne sankcije i mjere koje se mogu primijeniti od strane država članica uključuju barem sljedeće:

- javnu izjavu u kojoj se utvrđuje fizičko ili pravno lice te priroda kršenja;
- nalog kojim se fizičkom ili pravnom licu nalaže da prestane s takvim postupanjem i da takvo postupanje više ne ponovi;
- ako obveznik podliježe odobrenju, povlačenje ili suspenziju odobrenja;
- privremenu zabranu kojom se svakom licu koje vrši upravljačke dužnosti u obvezniku, odnosno svakom drugom fizičkom licu koje se smatra odgovornim za kršenje, zabranjuje obavljanje upravljačke dužnosti u obveznicima;
- maksimalne administrativne novčane kazne koje su barem dvostruko veće od iznosa koristi koja je proizašla iz kršenja ako se ta korist može utvrditi ili u iznosu od najmanje 1.000.000,00 EUR. Novčane kazne mogu biti i znatno veće ukoliko je obveznik

kreditna institucija ili finansijska institucija, kada maksimalna administrativna novčana kazna iznosi najmanje 5.000.000,00 EUR ili 10 % ukupnog godišnjeg prihoda prema posljednjim dostupnim finansijskim izvještajima ili u slučaju fizičkog lica, maksimalne administrativne novčane kazne u iznosu od najmanje 5.000.000,00 EUR.

Dodatno su propisane i okolnosti koje se uzimaju u obzir prilikom određivanja sankcije, a koje predstavljaju: ozbiljnost i trajanje kršenja, stepen odgovornosti, finansijsko stanje obveznika, ostvarene koristi ili gubitak trećeg lica, prethodna kršenja. Direktivom je propisana i sankcija u vidu objave na službenoj internetskoj stranici nadležnih tijela odluke kojom se uvodi administrativna sankcija ili mjera za kršenje nacionalnih odredaba. Objava obuhvata barem informacije o vrsti i prirodi kršenja i identitetu odgovornih lica.

Evidentno je da utvrđeni nedostaci, odnosno odstupanja od međunarodnih standarda, doprinose nedostatnoj implementaciji Zakona. Naime, nedostatak centralnog registra stvarnih vlasnika onemogućava jednostavan pristup informacijama o stvarnom vlasniku, te obveznicima preostaje pojedinačna procedura utvrđivanja identiteta stvarnog vlasnika. Navedeno predstavlja značajno opterećenje u radu obveznika u vidu potrebnih aktivnosti na utvrđivanju stvarnog vlasnika svakog pojedinog klijenta, a što bi moglo biti riješeno kroz uspostavu jedinstvenog registra. Takođe, primjetno je da su izostali i drugi elementi

sankcije čime se zakonska odgovornost obveznika svodi isključivo na prekršajnu odgovornost.

ANALIZA IMPLEMENTACIJE TRENUTNOG ZAKONSKOG OKVIRA U BIH

Osim nedostataka u potpunom definisanju u samom zakonu i time posljedičnom izostanku implementacije kroz uspostavu jedinstvenog registra stvarnih vlasnika, u praksi je primjetna nedovoljna implementacija i trenutno postojećih odredaba Zakona. Pojam stvarnog vlasništva je još uvijek nepoznanica za određeni broj obveznika, dok pojedini obveznici koji su i upoznati s istim ili odredbama Zakona iste primjenjuju sporadično ili u neznatnom obimu.

Registri

Zakonodavstvo BiH ne omogućava anonimno vlasništvo nad privrednim subjektima ili drugim pravnim licima. Međutim, postojeći registri koji sadrže informacije o vlasnicima pravnih lica (društva s ograničenom odgovornošću, dionička društva ili udruženja) ne omogućavaju uvid u stvarne vlasnike istih. Navedenim registrima obuhvaćeni su svi pravni oblici definisani Direktivom (trustovi nisu prisutni u pravnom sistemu BiH), međutim za registraciju u većinu istih nije potrebno dostaviti podatke o stvarnom vlasniku u skladu sa Zakonom. Usljed navedenog, u praksi su česti primjeri da stvarni vlasnici pravnih lica ostaju skriveni.

Registracija pravnih lica u Bosni i Hercegovini regulisana je zakonima o registraciji poslovnih subjekata FBiH⁶⁷, RS⁶⁸ i BD. Sva pravna lica osnovana na teritoriji BiH moraju se registrovati pri nadležnom sudu. Iako se navedeni zakoni zasnivaju na načelu javnosti⁶⁹ koje treba da obezbijedi transparentnost registara, isto ne omogućava utvrđivanje identiteta stvarnog vlasnika. Putem online registara⁷⁰ može se pristupiti podacima iz svih registara sudova u Federaciji BiH i Brčko distriktu, dok je u Republici Srpskoj uspostavljen zbirni online registar⁷¹ pri Agenciji za posredničke, informatičke i finansijske usluge kao pružaoca usluge "jednošalterskog" sistema registracije u skladu s novim Zakonom o registraciji poslovnih subjekata RS. Pristupom navedenim registrima moguće je pribaviti informacije o osnovnim podacima privrednih subjekata, ali ne i podatke o stvarnom vlasniku. Nadležni registri provjeravaju dokumente podnesene za potrebe registracije, međutim dalje kontrole podataka se ne vrše.

Navedeno upućuje na opravdanu mogućnost da podaci uključeni u registre nisu tačni i potpuno ažurni. Potvrdu navedenom nalazimo i u prisutnom trendu "fiktivnih firmi". U akciji Službe za poslove sa strancima izvršena je

⁶⁷ "Službene novine Federacije BiH", broj: 27/05, 68/05, 43/09 i 63/14

⁶⁸ "Službeni glasnik RS", br. 67/2013, 15/2016 i 84/2019

⁶⁹ "Svako može, bez dokazivanja pravnog interesa izvršiti uvid u podatke upisane u Glavnoj knjizi Registra i javne podatke iz Zbirke isprava Registra, te zahtijevati da mu se izda izvod,

odnosno prijepis javnih podataka iz Glavne knjige Registra, a jedino se zakonom propisuje kada je za uvid ili za pribavljanje izvoda iz Zbirke isprava Registra nužno dokazivanje pravnog interesa."

⁷⁰ <https://bizreg.pravosudje.ba/>

⁷¹ <http://bizreg.esrpska.com/>

provjera 108 pravnih subjekata, osnivača iz arapskih zemlja. Utvrđeno je "da 72 pravna subjekta ne posluju na prijavljenoj adresi. Odnosno, utvrđeno je da su neki drugi pravni subjekti na tim adresama, te da su te firme bile tu, poslovale i da se ne zna uopšte šta je s njima⁷²". Slična situacija se nalazi i u Banjaluci, gdje je u prostorijama poslovnog kompleksa TC Borik prijavljeno dvadesetak firmi koje su osnovali slovenački državljani, premda se nijedna od tih firmi ne nalazi na prijavljenoj adresi⁷³. Navedeni slučajevi potvrđuju nedostatke zakonodavstva u pogledu registracije privrednih subjekata, te da je pouzdanost podataka iz istih upitna.

Iako je Zakon uveo jasnu definiciju stvarnog vlasnika, trenutno je isto primjenjivo samo u svrhe primjene dubinske analize stranke koju sprovede relevantni obveznici, te nije potrebno da registri pravnih lica sadrže takve informacije. Jedini mehanizam u BiH koji zahtijeva dobijanje, provjeru, ažuriranje i čuvanje podataka o stvarnom vlasništvu pravnih lica nalazi se u zahtjevima utvrđenim Zakonom. Ne postoji obaveza koja zahtijeva od svakog pravnog lica registrovanog u BiH da uspostavi poslovni odnos ili povremeno izvrši transakciju s finansijskom institucijom ili nefinansijskim profesionalnim tijelom koji posluju u BiH.

Zakoni koji regulišu pitanje registracije poslovnih subjekata u FBiH i Brčko distriktu ne propisuju obavezu dostavljanja podataka o stvarnom vlasniku kao preduslov registracije subjekta ili promjena u istom. U zakonodavstvu Republike Srpske izmjenama i dopunama zakona⁷⁴ propisana je obaveza u postupku osnivanja subjekta upisa, odnosno izmjene podataka od značaja za pravni promet, radi utvrđivanja i promjene opštih i posebnih podataka dostava i "izvod iz odgovarajućeg registra kojim se utvrđuje identitet osnivača domaćeg ili stranog pravnog lica, a ukoliko je osnivač subjekta upisa strano pravno lice, čiji je osnivač pravno lice, dostavlja se i izvod iz odgovarajućeg registra za pravno lice osnivača ako njegov udio iznosi 20% ili više (stvarni vlasnik), te za sva pravna lica osnivače čiji udio iznosi 20% ili više, sve do izvoda iz odgovarajućeg registra u kojem je moguće identifikovati konačnog vlasnika - fizičko lice, koji je ovjerio nadležni organ te države, apostilom". Evidentno je da je zakonodavac u Republici Srpskoj prepoznao značaj pitanja stvarnog vlasništva, te zakonski definisao obavezu dostave podataka o istom.

Naprijed navednom odredbom se posebno rješava problem kompleksne strukture osnivača. Naime, prilikom registracije osnivači su dužni da dostave dokaz, identifikacioni dokument (lična karta/pasoš za fizičko lice ili

⁷² Dženana Halimović "Tek svaka treća firma u vlasništvu Arapa posluje po zakonima BiH" Radio Slobodna Evropa 12.8.2016. <https://www.slobodnaevropa.org/a/arapi-firme-bih/27916851.html>

⁷³ Armin Aljović "Postaje li Banja Luka balkanska offshore oaza?" *AlJazeera Balkans* 22.5.2020

<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/postaje-li-banja-luka-balkanska-offshore-oaza>

⁷⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Republici Srpskoj "Službeni glasnik RS", br. 84/2019

izvod iz nadležnog registra za pravno lice). Vlasničku strukturu je jednostavno utvrditi kada su fizička lica osnivači domaćih pravnih lica. Međutim, problem postoji kada su osnivači domaćih pravnih lica strana pravna lica, trust i sl., čiji podaci obveznicima Zakona nisu javno dostupni, te je jedini način prikupljanja tih podataka dokumentacija dostavljena od strane klijenta. Pravno lice osnivač dostavlja izvod iz registra iz kojeg se može utvrditi osnivač tog lica. U slučaju kada je osnivač tog lica takođe pravno lice, registri u FBiH i BD ostaju bez mogućnosti uvida u dalje registracije i utvrđivanje stvarnog vlasnika fizičkog lica. U razgovoru sa sudijom Općinskog suda u Sarajevu u Registru privrednih društava⁷⁵ potvrđeno je navedeno, odnosno da sud ne zahtijeva dostavu podatka o stvarnom vlasniku niti u slučaju kompleksne strukture osnivača može iste posredno utvrditi. RegistarSKI sud postupa po načelu oficijelnosti i ne može odbiti uredno zaprimljenu i dokumentovanu prijavu i dužan je postupati po istoj, usljed čega isti nemaju pravni osnov potraživanja podataka o stvarnom vlasniku, odnosno odbijanja registracije promjena u registru u slučaju nedostatka istog.

U pogledu dioničkih društava, postoje javno dostupni registri koji sadrže podatke u

ograničenom obimu: Centralni registar hartija od vrijednosti RS/Registar hartija od vrijednosti⁷⁶, Registar vrijednosnih papira u Federaciji BiH⁷⁷, Komisija za hartije od vrijednosti Brčko distrikta BiH⁷⁸, gdje su dostupni podaci o top 10 vlasnika vrijednosnih papira. Međutim, i navedeno je podložno manipulaciji u javnosti. Poznati su primjeri preuzimanja eminentnih dioničkih društava kroz strana pravna lica (Fabrika duhana Sarajevo - vodeći emitent sa preko 89% dionica CID Adriatic Investments GmbH) ili putem skrbničkih računa⁷⁹, gdje javnost ostaje uskraćena za podatke o stvarnim vlasnicima. Nepoznati investitor je putem skrbničkog računa preuzeo oko 1/4 vlasništva u najvećoj kompaniji namjenske industrije Igman Konjic d.d. Investitor je za udjele izdvojio iznos od 11.500.000 BAM, čime je postao drugi najveći suvlasnik Igmana nakon Vlade FBiH. Ipak, bh. javnost nikada nije upoznata s identitetom ovog kupca. Sličan primjer nalazimo i kod Sarajevo-osiguranja d.d., za čije je dionice nepoznati investitor preko skrbničkog računa do sada platio nekoliko miliona BAM, čime je postao treći najveći suvlasnik⁸⁰. Međutim, vrijedi istaći da nemogućnost javnosti da ima uvida u vlasnike dionica, odnosno skrbničkih

⁷⁵ Razgovor obavljen za potrebe izrade ove analize 20.10.2020. godine neposredno po unaprijed pripremljenim pitanjima;

⁷⁶ www.crhovrs.org

⁷⁷ www.rvp.ba

⁷⁸ www.secbdbih.org

⁷⁹ "Skrbnički račun, odnosno skrbništvo, podrazumijeva pohranu i čuvanje vrijednosnih papira klijenata na skrbničkim računima otvorenim u ime društva, a za račun klijenata, te vođenje evidencije vlasničkih pozicija po klijentu uz poštivanje načela maksimalne profesionalnosti i diskrecije. Ideja skrbništva je u

anonimnosti vlasništva, za razliku od čuvanja imovine u centralnim registrima, kao što je npr. Registar vrijednosnih papira u FBiH" - Ahmed Hodžić, rukovodilac Odjela trgovine i nadzora Sarajevske berze - BIZNISINFO "Uskoro ćemo saznati ko su tajni vlasnici bh. kompanija?" 3.9.2019.

<https://www.biznisinfo.ba/uskoro-cemo-saznati-ko-su-tajni-vlasnici-bh-kompanija/>

⁸⁰ BIZNISINFO "Uskoro ćemo saznati ko su tajni vlasnici bh. kompanija?" 3.9.2019. <https://www.biznisinfo.ba/uskoro-cemo-saznati-ko-su-tajni-vlasnici-bh-kompanija/>

računa, ne podrazumijeva da isto nije moguće izvršiti od strane nadležnih organa.

U tom kontekstu, na tržištu vrijednosnih papira u BiH je ograničena mogućnost skrivanja identiteta klijenata. Procedurama navedenih registara onemogućeno je skrivanje identiteta vlasnika računa. Pri otvaranju vlasničkih računa (bez obzira na to da li se račun otvara za domaće ili strano, fizičko ili pravno lice, čiji je osnivač neko pravno ili pravna lica) obavezno je dostavljanje dokumentacije iz koje je moguće identifikovati stvarnog vlasnika - fizičko lice, a dokumentacija mora biti ovjerena od strane nadležnog organa i apostille pečatom (u slučaju da se račun otvara za strano fizičko ili pravno lice). Dokumentacija za prenos vrijednosnih papira takođe podrazumijeva priloge (u zavisnosti od osnova prenosa) kojima se dokazuje identitet postojećeg i novog vlasnika. Svi računi (npr. klijent račun, skrbnički račun) su vezani za vlasnički račun na vrijednosnom papiru usljed čega je skrivanje vlasništva nad dijelom istog onemogućeno.

Kroz online zbirni registar⁸¹ udruženja i fondacija omogućen je pristup registrovanim udruženjima i fondacijama na teritoriji BiH. S obzirom na to da je registracija ovih oblika moguća na više nivoa (državni, entitetski, kantonalni, Brčko distrikt BiH) predmetnim registrom su olakšani pregled i pretraga podataka, bez obzira na to koje nadležno tijelo ih je registrovalo i po kojem zakonu, jer se podaci mogu pretraživati na jednom mjestu. Za ispravnost i vjerodostojnost podataka iz

registra nadležno je tijelo koje je registrovalo određeno udruženje ili fondaciju, jer je isto vlasnik podataka. Pretrage se mogu vršiti po različitim osnovama, bilo da se radi o podacima na kojem nivou je određeno udruženje registrovano ili da li ima više udruženja registrovanih pod istim imenom na različitim nivoima u Bosni i Hercegovini, pa sve do toga ko su osobe ovlaštene za zastupanje ili gdje je sjedište udruženja.

Primjetan zajednički problem svih navedenih online registara jeste i činjenica da se uvidom u iste ne može utvrditi istorijski pregled promjene vlasnika, nego samo posljednja aktualna promjena. Takođe, kompleksna organizacija različitih nivoa vlasti i nadležnih registara utiče i na dostupnost svih potrebnih informacija o vlasničkim pitanjima na vrijeme državnim vlastima.

81 www.zbirniregistri.gov.ba

Implementacija od strane obveznika

Kako je već navedeno, u pogledu implementacije Zakona evidentan je nesrazmjer izvršenja obaveza obveznika. Obveznici ili nisu upoznati s odredbama Zakona ili iste jednostavno ne primjenjuju u svom svakodnevnom poslovanju. Činjenica koja omogućava i legitimizira takvo postupanje jeste i nedostatak nadzora od strane ovlaštenih nadzornih tijela u skladu sa Zakonom. Tako za obveznike notare, advokate, revizore, agencije za promet nekretnina i priređivače igara na sreću FOO ne raspolaže podacima o izvršenom nadzoru. Navedena situacija devalvira zakonske norme s obzirom na to da iste ostaju

"mrtvo slovo na papiru". Ipak, vrijedi istaknuti pozitivni primjer finansijskog sektora, s akcentom na bankarski primjenjivost istih, što je evidentno i iz podataka FOO-a.

Prema izvještaju FOO-a za 2020. godinu⁸², istom je dostavljeno 812 izvještaja o sumnjivim transakcijama⁸³, čija ukupna vrijednost iznosi 68.3922.924,59 BAM, od čega su banke dostavile 476 izvještaja, čija ukupna vrijednost iznosi 63.668.029,69 BAM, a ostali obveznici 336 izvještaja, čija ukupna vrijednost iznosi 4.724.894,90 BAM. Iz navedenih podataka nesporan je doprinos od strane banaka u odnosu na ostale obveznike. Sličnu situaciju nalazimo i u pogledu prijave ostalih novčanih transakcija.

Slika 1 Prikaz prijavljenih transakcija od strane obveznika u 2020. godini

82 Državna agencija za istrage i zaštitu, Finansijsko-obavještajni odjel pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti, statistički podaci i otkrivene tipologije u 2020. godini – Juni 2021.

83 Sumnjiva transakcija je svaka transakcija za koju obveznik ili nadležni organ procijeni da u vezi s transakcijom ili livem koje

obavlja transakciju postoje opravdani razlozi za sumnju ili sumnja na počinjenje krivičnog djela pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti, odnosno da transakcija uključuje sredstva koja su proizašla iz nezakonitih aktivnosti.

Prikaz transakcija od strane ostalih obveznika ukazuje na gotovo nepostojeću implementaciju od strane većine istih, dok je daljom analizom utvrđeno da se od navedenih prijavljenih transakcija ostalih obveznika većina odnosi na izvršavanje zakonske odredbe vezane za visinu transakcije bez stvarne implementacije, odnosno identifikacije.

Kroz razgovor s advokatima Regionalne advokatske komore Sarajevo isti su s pojmom stvarnog vlasništva upoznati samo posredno kroz poslovanje sa

bankama. Naime, pozitivni primjeri primjene metoda identifikacije iz Zakona prisutni su prilikom otvaranja transakcijskog računa za novoosnovana privredna društva. I dok advokati kao punomoćnici prilikom registracije društva nadležnim registrima dostavljaju podatke propisane zakonom, bez obaveze dostavljanja podataka o stvarnom vlasniku, isti nailaze na takve zahtjeve u narednoj fazi registracije privrednog društva u BiH - otvaranje transakcijskog računa kod komercijalne banke.

Slika 2 Prikaz prijavljenih transakcija od ostalih obveznika u 2020. godini

Advokat⁸⁴ navodi primjer registracije društva u Republici Srpskoj (prije stupanja na snagu pomenutih izmjena i dopuna Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Republici Srpskoj) gdje je za registraciju istog bilo dovoljno dostaviti izvod iz registra za strano pravno lice kao osnivača. Međutim, proces otvaranja transakcijskog računa nije bio okončan sve dok nije utvrđena vlasnička struktura i dostavljeni podaci o fizičkom licu - stvarnom vlasniku (kopija putne isprave i izjava o stvarnom vlasništvu). S obzirom na to da je predmetno društvo imalo kompleksnu strukturu unutar koje je uključeno više pravnih lica, bilo je potrebno dostaviti i šematski prikaz vlasničke strukture iz kojeg je banka mogla utvrditi strukturu istog, postupajući time u cijelosti i u skladu s obavezama iz Zakona.

Dodatni primjer Advokat⁸⁵ navodi u pogledu interne pozajmice u značajnijem (višemilionskom) iznosu od strane osnivača. Banka je nakon iste zahtijevala "ažuriranje" transakcijskog računa, odnosno dostavu podataka (bez jasnog pominjanja podataka o stvarnom vlasništvu). Nakon određenog perioda banka je izvršila blokiranje transakcijskog računa i dostavila listu dokumenata koji su potrebni za "ažuriranje" računa (koji su uključivali i dokumentaciju o stvarnom vlasniku) i ponovnu aktivaciju iznosa. Tek po dostavi navedenih podataka račun je

ponovo bio aktivan i sredstva dostupna za korištenje. Razlog za ovakvo postupanje u advokatskoj djelatnosti može se djelimično pronaći i u dosadašnjem stavu komora, preciznije Advokatske komore Republike Srpske, "da advokati ne mogu biti obveznici koji su dužni da sprovode mjere sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, jer bi takvo ponašanje bilo direktno suprotno načelu povjerenja između klijenta i advokata, a koji odnos čini jedno od osnovnih načela advokature⁸⁶", što ukazuje odnos advokatske profesije u odnosu na obaveze iz Zakona. Ipak, s obzirom na to da je 2019. godine za teritoriju Republike Srpske donesen naprijed spomenuti pravilnik o primjeni Zakona, može se očekivati značajno povećanje aktivnosti u pogledu primjene Zakona.

Slično postupanje nalazimo i u notarskom sektoru, s obzirom na to da kroz razgovor s notarom⁸⁷ iz Sarajeva konstatujemo da su isti upoznati s odredbama Zakona isključivo u pogledu prijave transakcija u visini preko 30.000,00 BAM FOO-u. Pitanje stvarnog vlasništva je predstavljalo nepoznanicu, te se prilikom osnivanja društva uopšte ne traže podaci o identitetu stvarnog vlasnika.

Prema podacima FOO-a, od strane agencija za promet nekretninama u 2019. godini zaprimljene su dvije informacije o sprovedenim

⁸⁴ Razgovor obavljen za potrebe izrade ove analize 28.10.2020. godine neposredno po unaprijed pripremljenim pitanjima.

⁸⁵ Razgovor obavljen za potrebe izrade ove analize 4.11.2020. godine telefonskim putem po unaprijed pripremljenim pitanjima.

⁸⁶ Procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018 - 2022. godina Sarajevo, maj

2018. godine <http://www.msb.gov.ba/PDF/130320191.pdf> str. 55

⁸⁷ Razgovor obavljen za potrebe izrade ove analize 17.11.2020. godine telefonskim putem po unaprijed pripremljenim pitanjima.

mjerama u skladu s članom 47. Zakona. S obzirom na ovaj broj dostavljenih informacija FOO-u, pretpostavka je da isti ili nisu upoznati sa Zakonom ili da jednostavno ne postupaju po istom. Ovakvu situaciju nalazimo i kod priređivača igara na sreću, kao i kod revizora i računovođa.

Kao zajednički prisutni problemi navedenih djelatnosti jesu nepostojanje svijesti o važnosti Zakona, nedovoljno sprovođenje Zakona i pravilnika, nepotpuna regulacija putem smjernica, nedovoljan nadzor i nedostatna edukacija osoblja⁸⁸.

Sektor osiguranja se smatra zadovoljavajućim s obzirom na visok nivo regulisanosti u skladu sa Zakonom i međunarodnim standardima. Od 27 registrovanih društava za osiguranje na području BiH, 10 obavlja djelatnost životnog i neživotnog osiguranja (kompozitna društva). Od tih 10 društava za osiguranje, devet društava je u većinskom stranom vlasništvu. Navedeno podrazumijeva primjenu visokih standarda internih procedura i sistema internih kontrola, budući da su matične kompanije na tržištu EU i vode poslovnu politiku najbolje prakse zbog jake konkurencije na tržištu osiguranja.

Visok stepen regulisanosti i internih procesa (uprkos nedostacima Zakona) te jasan sistem nadzora primjene rezultirali su da je finansijski sektor vodeći u primjeni Zakona, pri čemu

prednjače banke. Kroz usvajanje politike podobnosti klijenata, uspostavu registara profila klijenata za pravna i fizička lica, politike identifikacije klijenata (koje se primjenjuju pri uspostavljanju poslovnih odnosa i tokom trajanja poslovnog odnosa) uspostavljen je krajnje efikasan sistem sprovođenja obaveza iz Zakona. Potvrda navedenog jeste i činjenica da se za banke, pored sankcija iz Zakona, prema pravilima nadležnih agencija mogu izreći i druge mjere: suspendovati zaposlenika, člana uprave, člana nadzornog odbora, člana skupštine, kao i ukinuti banci bankarsku dozvolu.

U prvom polugodištu 2020. godine banke u FBiH su o gotovinskim transakcijama od 30.000 BAM ili više, povezanim i sumnjivim transakcijama izvijestile FOO o ukupno 122.811 transakcija u ukupnoj vrijednosti od 6,1 milijardu BAM, te o ukupno 128 sumnjivih transakcija u ukupnoj vrijednosti od 33,4 miliona BAM. Za isti period mikrokreditne organizacije su obavijestile o 70 transakcija, a lizing društva o tri sumnjive transakcije u vrijednosti od 132,2 hiljade BAM i četiri sumnjiva klijenta⁸⁹. Za navedeni period banke u RS su izvijestile o ukupno 25.384 transakcije u vrijednosti od 1,8 milijardi BAM i 17 sumnjivih transakcija pranja novca u iznosu od 6,2 miliona BAM i 42 klijenta osumnjičena za

⁸⁸ Radna grupa za izradu procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018 - 2022. godine Prvi izvještaj o realizaciji Akcionog plana za otklanjanje identifikovanih nedostataka u sistemu sprečavanja

pranja novca i finansiranja terorizma (2018 - 2022) jul 2020. Sarajevo.

⁸⁹ Agencija za bankarstvo FBiH "Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije Bosne i Hercegovine sa stanjem na dan 30.6.2020. godine".

pranje novca. Mikrokreditne organizacije nisu imale prijave pri FOO-u⁹⁰.

Analizom podataka od perioda stupanja na snagu Zakona evidentno je da su broj i vrijednost sumnjivih transakcija i broj prijavljenih sumnjivih klijenata povećani, što upućuje na zaključak da su obveznici iz finansijskog sektora unaprijedili kontrole te da posvećuju veću pažnju praćenju transakcija i aktivnosti klijenata⁹¹ (korektivnom i preventivnom).

Razgovorom s rukovodiocima nadležnih sektora komercijalne banke sa sjedištem u Sarajevu⁹² potvrđeno je da se velika pažnja pridaje primjeni mjera iz Zakona. Banke prilikom otvaranja transakcijskih računa pravnih lica zahtijevaju podatke o stvarnom vlasniku. Takođe, kroz uspostavljanje nivoa rizika za klijente vrše se periodične provjere dostavljenih podataka (za visoki i srednji nivo rizika podaci se ažuriraju svake godine, dok se za niski isto vrši svake tri godine). Upitani o načinu dostavljanja i provjere podataka o stvarnom vlasništvu, potvrdili su da u praksi gotovo svaki klijent zaista u konačnici dostavi tražene podatke o stvarnom vlasniku. Provjera i ažuriranje dostavljenih podataka se vrše kroz dostavu unaprijed određenog obrasca kojim klijent potvrđuje da nije bilo promjena u odnosu na ranije dostavljene podatke,

odnosno ukoliko je promjena bila dostavlja dokaze o istom. Naveden je primjer nekih komercijalnih banaka koje su u 2020. godini jednokratno pozvale klijente da dostave ažurirane podatke, te one klijente koji nisu dostavili podatke/potvrde o nepromijenjenom stanju sankcionisale blokiranjem transakcijskih računa. Upravo navedeno ukazuje na najveći problem koji se odnosi na nepostojanje registra stvarnog vlasništva klijenta (pritom i nepostojanje registara klijenata politički izloženih lica). Obveznici navode da bi postojanje takvog jedinstvenog registra nemjerljivo olakšalo svakodnevno poslovanje s obzirom na to da bi obezbijedilo transparentnost, kao i značajno smanjilo broj radnih sati potrebnih kako bi se vršila ažurna provjera i identifikacija (prednosti uvida u online registar naspram dostave poziva svakom klijentu smatramo da nije potrebno dodatno obrazlagati).

Pitanje registra stvarnog vlasništva je identifikovano i kao jedno od ključnih otvorenih pitanja bankarskog sektora, kako je i navedeno u Bijeloj knjizi Udruženja banaka Bosne i Hercegovine⁹³. U pomenutom dokumentu kao nedostaci trenutno postojećih registara u BiH (navedenih ranije u analizi) se ističu da se *"online uvidi u niti jedan od istih ne mogu koristiti kao vjerodostojni, zato što isti nisu ažurni, podaci nisu unificirani, a kao*

⁹⁰ Agencija za bankarstvo RS "Izvještaj o stanju u bankarskom sistemu Republike Srpske za period 1.1.2020 - 30.6.2020. godine".

⁹¹ Business-magazine "BiH više nije praonica novca" 27.10.2019. <http://business-magazine.ba/2019/10/27/bih-vise-nije-praonica-novca/>

⁹² Razgovor obavljen za potrebe izrade ove analize 11.11.2020. godine telefonskim putem po unaprijed pripremljenim pitanjima;

⁹³ Udruženje banaka Bosne i Hercegovine Sarajevo "Najaktuelnije otvorene teme poslovnog bankarstva u Bosni i Hercegovini Bijela knjiga" Novembar 2019 https://ubbih.ba/assets/files/bijela_knjiga_e.pdf

osnovni nedostatak je taj da obveznik ne može isprintati izvod niti preuzeti podatak koji će moći koristiti kao vjerodostojnu ispravu, kojom će potvrditi da je na valjan način obavio identifikaciju klijenta".

Postojeće stanje

Navedeni nedostaci nisu ostali neprimijećeni, te su (uz značajan pritisak međunarodnih organa) preduzete aktivnosti na daljem usklađivanju s međunarodnim standardima. Tako je formirana Radna grupa za izradu Procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018 - 2022. godine, koja je sačinila prvi izvještaj o realizaciji Akcionog plana za otklanjanje identifikovanih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (2018 - 2022). Nakon izvršenih analiza utvrđeni su ključni nedostaci u legislativi i sistemu:

- Potreba za donošenjem adekvatne zakonske regulative na entitetskom nivou po pitanju registra stvarnih vlasnika svih pravnih lica registrovanih u Bosni i Hercegovini;
- Izrada i usvajanje nacrtu novog zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti;
- Elektronska povezanost sa bazama podataka različitih institucija nije u potpunosti realizovana;

- Nepostojanje registara klijenata koji su politički eksponirana lica;
- Nedostavljanje povratnih informacija agencijama za bankarstvo od strane FOO-a o rezultatima istraga do kojih su dovele prijave sumnjivih transakcija;
- Djelimično izrađene smjernice o sprovođenju mjera u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i Pravilnikom o sprovođenju Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti za advokatsku djelatnost, notarsku djelatnost, priređivače igara na sreću, agencije za promet nekretninama, računovođe i revizore⁹⁴;

Naprijed navedeno je potvrđeno i činjenicom da je u toku izrada novog nacrtu zakona. Cilj donošenja novog zakona je usklađivanje s FATF preporukama, kao i važećim EU direktivama, otklanjanje nedostataka konstatovanih u Procjeni rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u BiH. Savjet ministara BiH osnovao je Radnu grupu za izradu zakona⁹⁵, koja, uprkos definisanom roku od jedne godine za dostavu nacrtu zakona, isto do danas nije okončala.

Dakle, evidentno je da registar stvarnih vlasnika predstavlja ključno pitanje i predmet je, nadamo se, skore regulacije. Isto predstavlja

⁹⁴ Prvi izvještaj o realizaciji Akcionog plana za otklanjanje identifikovanih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (2018-2022)

⁹⁵ "Službeni glasnik BiH" broj 72/18

jedan od prioriteta u Programu rada Ministarstva bezbjednosti BiH za 2020. godinu⁹⁶.

Međutim, s obzirom na sve utvrđene nedostatke evidentno je da će navedeno predstavljati ne samo legislativni, već i provedbeni problem. Naime, postavlja se pitanje efikasne implementacije budućeg zakonskog rješenja.

Finansijsko-informatička agencija FBiH (FIA) smatra da je potrebno "donijeti adekvatnu zakonsku regulativu kojom bi se definisala nadležnost Finansijsko-informatičke agencije⁹⁷". Esad Mahmutović, direktor navedene institucije, navodi da je potreba za ovom vrstom registra evidentna, ali da postoji bojazan o sprovođenju s obzirom na to da u BiH mnogi građani posjeduju dvojno

državljanstvo, što prema njegovom mišljenju dovodi do sljedećeg problema: "I sad, pazite, kad neko registruje firmu, može je registrovati kao državljanin BiH, ali isto tako i kao državljanin Hrvatske, Srbije ili neke treće zemlje. Da biste to upratili, postoje praktični problemi, u smislu da se zna šta je to jedinstveni broj, da tog čovjeka prepoznamo kroz čitav sistem i u Srbiji, i u BiH, i u Hrvatskoj itd. Morate imati neki univerzalni broj, kako biste mogli povezati da je u pitanju jedan čovjek⁹⁸". Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge RS trenutno uspostavlja registar računa fizičkih lica, čija operativnost se očekuje tokom ove godine, te će funkcionalnost istog biti od značaja za eventualnu uspostavu registra stvarnih vlasnika pri ovoj agenciji. Pravosudna komisija Brčko distrikta se izjasnila da nije preduzimala aktivnosti u ovom pogledu te da će pratiti postupanje entitetskih agencija.

⁹⁶Ministarstvo sigurnosti BiH "Program rada Ministarstva sigurnosti BiH za 2020. godinu"

<http://www.msb.gov.ba/PDF/060320201.PDF>

⁹⁷Ministarstvo sigurnosti BiH "Procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u BiH - Akcioni plan za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine"

<http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=17312&langTag=bs-BA>

⁹⁸Dragan Sladojević "BiH dobija registre stvarnih vlasnika firmi" "Nezavisne novine" 4.3.2020.

<https://www.nezavisne.com/ekonomija/privreda/BiH-dobija-registre-stvarnih-vlasnika-firmi/586980>

PRIMJERI DOBRE PRAKSE U EU I REGIJI

Na osnovu FATF Preporuke 24, države mogu obezbijediti transparentnost stvarnog vlasništva kroz najmanje jedan od tri mehanizma: pristup putem registra, pristup putem kompanije (pravno lice prikuplja podatke o stvarnom vlasništvu i na zahtjev ih stavlja na raspolaganje vlastima) ili "pristup postojećih informacija" (pristup svim informacijama o stvarnom vlasništvu koje su dostupne u bankama, pružaocima korporativnih usluga, poreskim vlastima, zemljišnim knjigama itd.). FATF je u 2019. godini objavio izvještaj o "Najboljim praksama stvarnog vlasništva pravnih osoba"⁹⁹ kojim je dao pregled ključnih izazova implementacije svakog od navedenih mehanizama.

Pristup putem registra može imati nedostatke koji se ogledaju u:

- Registar kompanija igra pasivnu ulogu, djelujući kao spremište informacija ili dokumenata, umjesto da preuzima provjeru i nadzor ili druge mjere kako bi obezbijedio da su informacije koje dobijaju tačne.
- Registar kompanija možda neće biti obavezan da sprovodi aktivnosti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i neće se nadzirati njegovo postupanje.
- Nedostatak ovlaštenja za sankcionisanje/nedovoljne sankcije za

nedostajuće/netačne/lažne informacije.

- Pružanje informacija o stvarnom vlasništvu registru preduzeća ne mora nužno biti uslov za osnivanje.
- Registar kompanija ne čuva informacije o krajnjem stvarnom vlasništvu, već samo neposredno pravno vlasništvo nad preduzećem.
- Nedostatak mehanizama koji bi obezbijedili da su informacije dostavljene registru preduzeća tačne i ažurne.
- Potreba za dovoljno ljudskih i kapitalnih resursa da bi mogao da preuzme dodatne funkcije prikupljanja, verifikacije/praćenja i održavanja informacija o stvarnom vlasništvu.

Pristup putem kompanija može imati nedostatke koji se ogledaju u:

- Registri dioničara sadrže informacije o zakonskom vlasništvu, ali ne nužno i o stvarnom vlasništvu.
- Nedostaje regulatorni okvir ili mehanizam koji bi zahtijevao i obezbijedio da informacije o stvarnom vlasništvu koje prikupljaju kompanije budu tačne i ažurne (kompanije možda neće imati dovoljna ovlaštenja da zahtijevaju ažurirane informacije

⁹⁹ FATF "Best Practices on Beneficial Ownership for Legal Persons", oktobar 2019. <https://www.fatf->

[gafi.org/media/fatf/documents/Best-Practices-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf](https://www.gafi.org/media/fatf/documents/Best-Practices-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf)

od svojih dioničara, uključujući ovlaštenje da u bilo kojem trenutku zatraže informacije o stvarnom vlasništvu. Od dioničara se možda neće zahtijevati da obavijeste kompaniju u određenom vremenskom periodu kada dođe do promjena u vlasništvu ili kontroli, kompanije možda neće imati dovoljna ovlaštenja za nametanje sankcija dioničarima koji ne odgovore ili ne daju lažne informacije).

- Kompanijama je teško da provjere ili/i nadgledaju informacije primljene od njihovih dioničara, kao i da ih ažuriraju.
- nadležnim organima je teško dobiti informacije o stvarnom vlasništvu bez upozorenja kompanije o potencijalnoj istrazi.

"*Pristup postojećih informacija*" može imati nedostatke koji se ogledaju u:

- Informacije mogu biti dostupne samo ako je relevantni entitet uspostavio ili održavao poslovni odnos s obveznikom.
- Obveznici ne sprovode propisane mjere, niti imaju adekvatan nadzor.
- Nadležni organi nemaju informacije o postojanju odnosa entiteta s obveznikom uopšte, niti imaju dovoljno procedura za dobijanje informacija, što može dovesti do neopravdanih kašnjenja u primanju informacija.

Navedeni FATF izvještaj navodi da na osnovu iskustva međusobnih procjena "*višestran pristup*", koji koristi kombinaciju ova tri mehanizma i nekoliko izvora informacija, je "*često efikasniji u sprečavanju zloupotrebe pravnih osoba u kriminalne svrhe i sprovođenju mjera koji čine stvarno vlasništvo pravnih lica dovoljno transparentnim. Raznolikost i dostupnost izvora povećava transparentnost i pristup informacijama i pomaže u ublažavanju problema s tačnošću određenih izvora.*"

Republika Slovenija

Pravni okvir

Slovenija je među prvim zemljama članicama EU prenijela odredbe EU direktiva u svoje zakonodavstvo. U oktobru 2016. godine usvojen je Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma¹⁰⁰ koji je za cilj imao usaglašavanje zakonodavnog okvira sa Direktivom iz 2015. godine. Usvajanjem Direktive iz 2018. godine, Slovenija je usvojila izmjene i dopune Zakona 2019. i 2020. godine čime je zakonodavni okvir usaglašen s EU direktivama.

U cilju implementacije odredaba Zakona, Slovenija je usvojila Pravilnik o uspostavi, održavanju i upravljanju Registrom stvarnih vlasnika, koji je usvojen 9. decembra 2017. godine. Vrlo je bitno istaknuti da je Pravilnikom predviđeno, kod unosa podataka o stvarnim vlasnicima, da podatke može unijeti samo ovlaštena osoba ili zastupnik kroz autorizaciju elektronskog potpisa.

Stvarnim vlasnikom smatra se fizičko lice, ili više njih, koje direktno ili indirektno ima 25% udjela, dionica ili drugog oblika upravljačkih prava u privrednom subjektu i/ili direktno ili indirektno finansira privredni subjekt što rezultira upravljačkim ili nadzornim pravima nad pravnim licem.

Kada su u pitanju neprofitne organizacije, stvarnim vlasnikom se smatra osoba ovlaštena

za zastupanje. Ukoliko se stvarni vlasnik ne može utvrditi na bazi predviđenih kriterijuma, stvarnim vlasnikom smatra se član uprave ili drugog rukovodnog organa.

Zakonom je propisano da su sljedeća pravna lica obavezna unijeti podatke o stvarnim vlasnicima:

- privredni subjekti,
- udruženja, fondacije, političke partije, sindikati, vjerske zajednice,
- trustovi i slični strani pravni aranžmani.

Dalje, propisane su obaveze privrednih subjekata kod identifikacije stvarnih vlasnika, čuvanja tih podataka i podnošenja tih informacija na zahtjev nadležnih organa. Zakon je predvidio uspostavljanje registra stvarnih vlasnika, kao i procedure unosa podataka i pristupa informacijama u svrhu objave tačnih, ažurnih i pravovremenih informacija o stvarnim vlasnicima privrednih subjekata i neprofitnih organizacija u cilju sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

¹⁰⁰ *Vidi*

<https://www.legislationline.org/download/id/8721/file/Slo>

[venia Act Prevention Money Laundering Terrorist Financing 2016 en.pdf](#)

Registar stvarnih vlasnika

Registar stvarnih vlasnika je zvanično uspostavljen 11. decembra 2017. godine¹⁰¹, a Zakonom je propisano da Registrom stvarnih vlasnika upravlja Agencija za javnopravne evidencije i slične usluge Republike Slovenije.¹⁰² Privrednim subjektima i drugim pravnim licima koji su registrovani prije uspostavljanja registra ostavljen je rok od dvanaest, odnosno četrnaest mjeseci za prikupljanje i unos podataka u Registar stvarnih vlasnika. Novoosnovani privredni subjekti i druga pravna lica dužni su u roku od osam dana od dana registracije ili promjena unijeti podatke o stvarnim vlasnicima u ovaj registar.

Članom 45. Zakona propisano je da se unose sljedeći podaci o stvarnim vlasnicima:

- ime i prezime;
- adresa privremenog ili stalnog boravka
- datum rođenja;
- poreski broj;
- državljanstvo;
- vlasnički udio ili drugi oblik nadzora,
- datum upisa, kao i datum brisanja iz registra.

Isti podaci se unose i za stvarne vlasnike stranih trustova registrovanih u Sloveniji. Podaci su dostupni pet godina od dana brisanja privrednog subjekta ili drugog pravnog lica iz registra, a ovlaštene osobe moraju čuvati sve

originalne dokumente pet godina od dana brisanja iz registra.

Treba napomenuti da je Slovenija zauzela pristup po kojem se Registar stvarnih vlasnika nalazi na web platformi registra privrednih i drugih društava kroz specijalizovani modul pod nazivom eRDL¹⁰³, te je u potpunosti obezbijeđena interoperabilnost podataka. Sve promjene u registrima se automatski bilježe između svih relevantnih registara, poreskog registra, registra privrednih subjekata, registra ličnih podataka. Dalje, u skladu s EU direktivama, Slovenija je zakonom propisala obavezu uvezivanja registra s Evropskom centralnom platformom predviđenom članom 22. Direktive.

Dakle, unos tačnih, pravovremenih i ažurnih podataka je obaveza novoformiranih privrednih društava i drugih pravnih lica u Sloveniji, gdje je potrebno unijeti podatke o stvarnim vlasnicima predviđenim zakonom, bez potrebe prilaganja originalnih dokumenata, zvaničnih izvoda ili drugih zvaničnih dokumenata, s tim da su ovlaštene osobe dužne čuvati ove dokumente i iste dostaviti na zahtjev nadležnim tijelima uz mogućnost sankcija za nepostupanje u skladu sa zakonom.

¹⁰¹ www.ajpes.si

¹⁰² Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidencije in storitve

¹⁰³ <https://www.ajpes.si/eRDL/Iskalnik/Javni>

Prekršajne odredbe

Zakonom su propisane i sankcije za kršenje odredaba Zakona u dijelu obaveze postupanja u vezi sa stvarnim vlasništvom u iznosu od 6.000,00 do 60.000,00 EUR za pravna lica i od 400,00 do 2.000,00 EUR za odgovorno lice.

Transparentnost

Kada je u pitanju dostupnost podataka, Slovenija je zauzela pristup po kojem je većina podataka iz registra javno dostupna u cilju podizanja nivoa pravne sigurnosti u zaključivanju pravnih poslova, kao i podizanje transparentnosti i odgovornosti poslovnih subjekata u poslovnom okruženju. Nadležna tijela imaju pristup svim podacima, kao i fizička lica koja dokažu legitimni pravni interes.

Republika Hrvatska

Zakonodavni okvir

Stvarno vlasništvo u Republici Hrvatskoj je regulisano Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, koji je usvojen 2017. godine, a izmijenjen i dopunjen 2019. godine. Zakon je u potpunosti usklađen s EU direktivama na snazi, a nove izmjene i dopune stupile su na snagu 1. januara 2020. godine.

Zakonom je detaljno propisan način sprovođenja mjera utvrđivanja i provjere identita stvarnog vlasnika. Članom 28. Zakona je vrlo precizno definisano ko se smatra

stvarnim vlasnikom pravnog lica. Tako je u skladu s EU Direktivom definisano da je pokazatelj direktnog vlasništva kada fizičko lice ima preko 25% udjela, glasačkih ili drugih prava, ili 25% plus jedna dionica, dok je pokazatelj indirektnog vlasništva kada fizičko lice, ili više njih, ima kontrolu nad jednim ili više pravnih lica koji pojedinačno ili zajedno imaju preko 25% poslovnih udjela, ili 25% plus jedna dionica.

Ukoliko se nakon više pokušaja ne može utvrditi stvarni vlasnik pravnog lica, stvarnim vlasnikom se smatra osoba koja je član uprave ili drugog tijela pravnog lica s istim ovlaštenjima. Takođe, zakonom je predviđeno da se stvarnim vlasnikom neprofitne organizacije (udruženja, fondacije, vjerske zajednice, političke stranke, komore, sindikati itd.) smatra fizičko lice ovlašteno za zastupanje, a stvarnim vlasnikom trusta fizičko lice koje na kraju kontroliše trust, putem direktnog ili indirektnog vlasništva.

Kod utvrđivanja identiteta stvarnih vlasnika, nadležna tijela prikupljaju podatke iz relevantnih sudskih i drugih registara. Članom 32. Zakona uspostavljen je Registar stvarnih vlasnika, te je predviđeno da nadležna tijela podatke o identitetu stvarnog vlasnika prikupljaju uvidom u spis Registra stvarnih vlasnika. Registar stvarnih vlasnika detaljno je regulisan Pravilnikom o registru stvarnih vlasnika usvojenom 2019. godine.¹⁰⁴

¹⁰⁴ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_05_53_1016.html

Ukoliko se podaci o stvarnom vlasništvu ne mogu dobiti iz Registra, prikupljaju se podaci iz sudskih ili drugih relevantnih registara. Takođe, zakonom je utvrđena obaveza pravnih lica i upravnika trustova da čuvaju sve podatke o stvarnim vlasnicima i na zahtjev predoče nadležnim tijelima relevantnu dokumentaciju kojom je utvrđen identitet stvarnog vlasnika, uz obavezu za pravna lica i nadležna tijela da podatke o stvarnim vlasnicima čuvaju deset godina od prestanka djelatnosti ili poslovnog odnosa ili obavljanja transakcije.

Registar stvarnih vlasnika

Članovima 32. do 36. Zakona predviđeno je uspostavljanje Registra stvarnih vlasnika kao centralne elektronske baze podataka koja sadrži podatke o stvarnim vlasnicima pravnih lica i trustova u skladu sa zakonom. Registar stvarnih vlasnika¹⁰⁵ vodi Finansijska agencija Republike Hrvatske u ime Ministarstva finansija - Ureda za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma. Finansijska agencija je dužna upravljati i održavati registar u skladu s Pravilnikom o registru stvarnih vlasnika, koji je usvojen maju 2019. godine.

Zakonom je propisano da su obveznici upisa u registar pravna lica osnovana u Republici Hrvatskoj, a u kojima Republika Hrvatska ili jedinice lokalne ili regionalne samouprave nisu jedini osnivač:

- privredna društva,¹⁰⁶

- podružnice stranih privrednih društava,
- udruženja,
- zaklade i fondacije,
- ustanove,
- trustovi ili slični subjekti stranog prava.

Osoba ovlaštena za zastupanje pravnog lica ili upravljanje trustom obavezna je unijeti podatke o stvarnim vlasnicima u registar. Kao i u Sloveniji, obveznici su dužni unijeti podatke, kao i sve izmjene o stvarnim vlasnicima u roku od 30 dana od dana registracije ili nastupanja promjena, a u slučaju trustova u roku od 30 dana od kada je trust postao obveznik OIB-a (osobni identifikacioni broj).

Upis u registar može se izvršiti putem web aplikacije primjenom digitalnog kvalifikovanog potpisa ili fizički preko Finansijske agencije putem predviđenih obrazaca, zavisno od oblika registracije pravnog lica.

U registar se upisuju sljedeći podaci stvarnog vlasnika:

- ime i prezime,
- država prebivališta,
- dan, mjesec i godina rođenja,
- broj lične karte i ostali neophodni podaci,
- državljanstvo,
- podaci o prirodi i opsegu stvarnog vlasništva.

¹⁰⁵ <https://rsv.fina.hr/RSV-javnost/login>

¹⁰⁶ Društvo s ograničenom odgovornošću, jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću, komanditno društvo, javnoprivredno društvo, podružnice stranog privrednog društva, dioničko društvo.

U registar se upisuju i podaci o vlasničkoj strukturi, a privredni subjekti i podatke o udjelima, ulozima ili drugom učestvovanju u vlasništvu društva.

Registar stvarnih vlasnika je baziran na interoperabilnosti, te Finansijska agencija preuzima osnovne podatke o obveznicima upisa iz drugih dostupnih registara, kao što su privredni registar, regisar udruženja i fondacija itd. Ostale podatke, koji nisu dostupni u registrima, obveznici su dužni upisati na način i u roku predviđenim Pravilnikom. Dalje, Finansijska agencija obezbjeđuje povezanost Registra stvarnih vlasnika s registrima iz drugih država članica kroz evropsku centralnu platformu u skladu sa Direktivom.

Transparentnost

Određeni podaci iz Registra su dostupni javnosti, domaćim ili stranim fizičkim licima, u skladu sa Zakonom i Pravilnikom i to:

- ime i prezime,
- država prebivališta,
- mjesec i godina rođenja,
- državljanstvo,
- priroda i opseg stvarnog vlasništva.

Međutim, ovi podaci su dostupni preko sistema e-Građanin, koji zahtijeva registraciju putem digitalnog sertifikata, što ograničava njegovu dostupnost na ona domaća ili strana fizička lica koja nemaju preuzet digitalni sertifikat.

Zakonom i Pravilnikom je utvrđena dostupnost podataka iz Registra, kao i naknade za pristup podacima. Podaci su dostupni bez naknade nadležnim državnim institucijama, a uz naknadu nadležnim tijelima koja sprovede mjere dubinske analize stranke na osnovu procjene rizika.

Prekršajne odredbe

Zakonom su propisane novčane kazne u rasponu od 35.000,00 do 1.000.000,00 HRK, zavisno od vrste prekršaja. Pravno lice koje ne unese ispravne podatke, nema valjanu dokumentaciju ili koje ne postupi u skladu s rokovima biće kažnjeno novčanom kaznom u iznosu od 35.000,00 do 350.000,00 HRK, dok će ovlaštena osoba biti kažnjena u iznosu od 5.000,00 do 75.000,00 HRK.

Republika Srbija

Zakonodavni okvir

Zbog neusaglašenosti propisa s preporukama FATF-a i Moneyvala, Srbija je u februaru 2017. godine stavljena na tzv. *sivu listu*. Od tada je Srbija preduzela značajne iskorake na najvišem političkom nivou, posebno u cilju ispunjavanja Strategije za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma 2014 - 2019 i pratećeg Akcijskog plana¹⁰⁷. Zbog sprovođenja ključnih mjera iz Akcijskog plana, Srbija je već u junu 2019. godine skinuta sa "*sive liste*" FATF-a. Svakako, jedan od najznačajnijih koraka bilo je

¹⁰⁷ *Ministarstvo finansija Republike Srbije Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma*

<http://www.apml.gov.rs/latinica/strategija-za-borbu-protiv-pranja-novaca-i-finansiranja-terorizma>

usvajanje i Zakona o centralnoj evidenciji stvarnih vlasnika iz juna 2018. godine, a koji je izmijenjen i dopunjen u oktobru 2019. godine.¹⁰⁸ U cilju sprovođenja navedenog zakona usvojen je niz sprovedbenih akata, kao što su Pravilnik o sadržini centralne evidencije radi sprovođenja evidentiranja stvarnih vlasnika registrovanog subjekta iz juna 2018. godine, te Pravilnik o načinu i uslovima elektronske razmjene podataka između Agencije za privredne registre, državnih organa i Narodne banke Srbije radi sprovođenja evidentiranja stvarnih vlasnika iz decembra 2018. godine.¹⁰⁹

Usvajanjem ovih propisa kreiran je neophodan pravni okvir za institucionalizaciju postupka registrovanja stvarnih vlasnika u skladu s preporukama FATF-a i Moneyvala, te EU direktiva na snazi.

U skladu s članom 2. Zakona u registar stvarnih vlasnika se upisuju sljedeća pravna lica:

- privredna društva (osim javnih akcionarskih društava),
- zadruge,
- ogranci stranih privrednih društava,
- fondacije, zaklade, poslovna udruženja i udruženja, osim političkih stranaka, sindikata, sportskih organizacija i sportskih udruženja, crkava i vjerskih zajednica,
- ustanove,

- predstavništva stranih privrednih društava, udruženja, fondacija i zaklada.

Zakon se ne primjenjuje na privredna društva i ustanove u kojima su Republika Srbija, lokalne i regionalne vlasti jedini član, odnosno osnivač.

Zakonom je definisano da je stvarni vlasnik pravnog lica uvijek fizičko lice (ili više njih) koje posredno ili neposredno ima 25% ili više udjela, akcija, pravo glasa ili drugih prava na osnovu kojih učestvuje u upravljanju pravnim licem, odnosno koje učestvuje u kapitalu sa 25% ili više udjela. U slučaju udruženja, fondacija, zaklada i ustanova za stvarnog vlasnika smatra se fizičko lice koje je registrovano za zastupanje u slučaju da nije prijavljeno drugo fizičko lice za stvarnog vlasnika.

Dalje, stvarnim vlasnikom u skladu sa Zakonom se smatra i lice koje posredno ili neposredno ima većinski uticaj na donošenje odluka ili vođenje poslova, kao i lice koje privrednom društvu obezbijedi sredstva putem kojih bitno utiče na donošenje odluka organa upravljanja privrednog društva prilikom odlučivanja o poslovanju i finansiranju.

Kod trusta, za stvarnog vlasnika se smatra fizičko lice koje je osnivač, zaštitnik, povjerenik, korisnik ako je određen, kao i lice koje ima dominantan položaj u upravljanju trustom ili drugim stranim pravnim licem.

¹⁰⁸ "Službeni glasnik Republike Srbije" br. 41/2018 i 91/2019

¹⁰⁹ <http://profisistem.com/wp-content/uploads/2019/01/Pravilnik-o-na%C4%8Dinu-i-uslovima-elektronske-razmene-podataka-izme%C4%91u->

[Agencije-za-privredne-registre-dr%C5%BEavnih-organa-i-Narodne-banke-Srbije-radi-sprovo%C4%91enja-evidentiranja-stvarnih-vlasnika.pdf](#)

Zakonom je predviđen i izuzetak u slučaju da nije moguće utvrditi stvarnog vlasnika privrednog društva, smatraće se fizičko lice koje je ovlašteno za zastupanje ili registrovano kao član organa tog društva.

Centralna evidencija stvarnih vlasnika (Registar)

Registar vodi Agencija za privredne registre (APR) u elektronskoj formi¹¹⁰.

Zakonom je propisano da Registrom upravlja APR, a da se podaci unose preko nadležnog registratora ili ovlaštenog lica pravnog lica. Registar sadrži dva nivoa upisa podataka. Prvi koji se odnosi na upis podataka pravnog lica, zavisno od forme i oblika organizovanja pravnog lica, te podaci koji se odnose na stvarnog vlasnika pravnog lica.

U tom smislu registrator APR-a unosi podatke o pravnom licu na osnovu preuzetih podataka od nadležnih državnih organa o registrovanom subjektu, čime se zapravo omogućila interoperabilnost registara i razmjena potrebnih podataka. U ovom dijelu se unose podaci koji se odnose na osnovne podatke pravnog lica (naziv, oblik organizovanja, adresa, kontakt podaci, broj računa, ovlaštene osobe, ID broj, djelatnosti, kontak podaci itd.).

Podatke o stvarnom vlasniku upisuje lice ovlašteno za zastupanje pravnog lica, Zakonom je predviđeno da se unose sljedeći podaci:

- za domaće fizičko lice - lično ime, JMBG i država prebivališta;
- za strano fizičko lice - lično ime, broj pasoša i država izdavanja i/ili lični broj za stranca i/ili broj lične karte stranca i zemlja izdavanja u skladu s propisima kojima se uređuju uslovi za ulazak, kretanje i boravak stranaca na teritoriji Republike Srbije, dan, mjesec, godina i mjesto rođenja, država prebivališta i državljanstvo;
- za izbjegla ili prognana lica - lično ime, broj legitimacije, dan, mjesec, godina i mjesto rođenja i država boravišta;
- osnov za sticanje svojstva stvarnog vlasnika registrovanog subjekta;
- datume o evidentiranju podataka.

Registrator je dužan unijeti podatke o registrovanom pravnom licu, kao i sve nastale promjene u roku od dva dana od dana prijema obavještenja o nastalim promjenama ili upisu pravnog lica, dok je ovlašteno lice dužno unijeti podatke o stvarnom vlasniku u roku od 15 dana od dana registracije pravnog lica ili nastalih promjena. S tim u vezi, treba napomenuti da se upis vrši online, primjenom kvalifikovanog sertifikata za elektronski potpis.

Lice ovlašteno za zastupanje je dužno čuvati odgovarajuće, tačne i ažurne podatke 10 godina od dana evidentiranja podataka o stvarnom vlasniku, dok je APR podatke dužna čuvati trajno.

¹¹⁰ <https://www.apr.gov.rs/registri/centralna-evidencija-stvarnih-vlasnika.2398.html>

Transparentnost

Registar je javno dostupan za pretraživanje, ali zahtijeva registraciju unosom ličnih podataka, kao što su, između ostalih, broj pasoša/lične karte, zemlja, broj telefona. Za preuzimanje zvaničnih izvoda iz registra, potrebno je uputiti elektronski zahtjev i uplatiti naknadu definisanu od strane APR-a, koja u roku od dva dana izdaje potrebne dokumente.

Prekršajne i krivične odredbe

Agencija za privredne subjekte i nadležne državne institucije (Narodna banka, Poreska uprava, inspekcije) sprovode kontrolu nad primjenom odredaba Zakona koje se odnose na upis, čuvanje i ažuriranje podataka o stvarnim vlasnicima iz Registra. Nadležni nadzorni organi su ovlašteni za pokretanje prekršajnog postupka ako u vršenju kontrole utvrde da registrovano pravno lice nije izvršilo evidentiranje podataka o stvarnom vlasniku u predviđenom roku, ako nisu uneseni tačni podaci, te ako pravno lice ne čuva odgovarajuće, tačne i ažurne podatke i relevantna dokumenta na osnovu kojih je unio podatke o stvarnom vlasniku.

Zakonom su utvrđene prekršajne kazne u iznosu od 500.000,00 do 2.000.000,00 RSD za pravno lice, te 50.000,00 do 150.000,00 RSD za ovlašteno lice ukoliko ne izvrši unos podataka ili unos podataka u predviđenom roku, ako nisu uneseni tačni podaci, ili koje nema ili ne čuva odgovarajuće, tačne i ažurne podatke o stvarnom vlasniku.

Zakonom je utvrđena i **krivična odgovornost** i biće kažnjen kaznom zatvora od tri mjeseca

do pet godina onaj ko prikrije stvarnog vlasnika, te u Registar ne upiše podatke, upiše neistinite podatke ili promijeni ili izbriše istinit podatak.

INTEROPERABILNOST I OTVORENI PODACI O STVARNOM VLASNIŠTVU

Međunarodni standardi u oblasti stvarnog vlasništva vrlo precizno određuju minimalne zahtjeve za pravni i institucionalni okvir koji države moraju primijeniti u svojim pravnim sistemima kako bi zadovoljile postavljene kriterijume iz oblasti stvarnog vlasništva. Na primjeru zemalja iz regiona evidentno je da su primijenjeni zahtijevani standardi uz određene razlike u proceduralnom dijelu, kao i načinu uspostavljanja registara. Ono što se ističe kao vrlo značajno, a što nije eksplicitno predviđeno međunarodnim standardima, je interoperabilnost registara i razmjena podataka u cilju efikasnijeg upravljanja registrima i sprovođenja potrebnog nadzora. Interoperabilnost podrazumijeva sposobnost organizacija i sistema da komuniciraju i razmjenjuju informacije i podatke između njihovih informaciono-komunikacionih sistema¹¹¹. Registri uspostavljeni u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji su primijenili standarde interoperabilnosti, te je obezbijeđena neophodna komunikacija i prikupljanje podataka između drugih registara, kao što su registri privrednih subjekata, udruženja i fondacija, ustanova, poreski registar itd.

Ovo je vrlo značajno s aspekta efikasnosti, ažurnosti i tačnosti podataka, ali i neophodnog nadzora i kontrole. Jednom izmijenjen podatak, npr. u registru privrednih društava, se automatski registruje u registru stvarnih vlasnika, dajući mogućnost nadležnim organima da efikasnije vrše kontrolu i nadzor nad pravnim licima.

Dodatno, u međunarodnoj praksi je razvijen i standard otvorenih podataka u oblasti stvarnog vlasništva, kao dio šireg koncepta otvorenih podataka. Otvoreni podaci su mašinski čitljivi podaci, objavljeni u predviđenom formatu, a koje su prikupili, proizveli ili platili javni organi i koji se mogu slobodno koristiti bez ograničenja i podijeliti bilo s kim.¹¹²

Otvoreni podaci prije svega podrazumijevaju primjenu standarda interoperabilnosti u cilju komunikacije između različitih vrsta podataka, čime se omogućava stvaranje različitih ekonomski vrijednih proizvoda i usluga.¹¹³

Standard podataka u stvarnom vlasništvu (BODS) je relativno nov koncept u oblasti otvorenih podataka razvijen 2017. godine, kreiran od strane kompanije Open Data Services i organizacije Open Ownership uz podršku međunarodnih eksperata iz civilnog društva, biznisa i akademske zajednice.¹¹⁴

¹¹¹ EIF - European Interoperability Framework "Promoting seamless services and data flows for European public administrations" 2017.

www.ec.europa.eu/isa2/sites/isa/files/eif_brochure_final.pdf

¹¹² <https://www.europeandataportal.eu/hr/training/what-open-data>

¹¹³ <https://opendatahandbook.org/guide/hr/what-is-open-data/>

¹¹⁴ Open Ownership "The Beneficial Ownership Data Standard" <https://www.openownership.org/what-we-do/the-beneficial-ownership-data-standard/>

Primjenom ovog standarda u objavi podataka o stvarnom vlasništvu i omogućavanje interoperabilnosti kreira se mehanizam pomoću kojeg je moguće jednostavnije uvezati podatke o stvarnim vlasnicima na međunarodnom nivou, te efikasnije otkrivati potencijalne zloupotrebe i koruptivne radnje. Vrijednost podataka o stvarnom vlasništvu dolazi tek onda kada se isti mogu lako podijeliti. Podaci u registrima stvarnih vlasnika u različitim državama se unose u različite sisteme i web aplikacije, koristeći drugačije pristupe i tehnička rješenja. Ti podaci, iako su javni, često nisu međusobno povezani i vrlo je izazovno pratiti uzorke i međusobne odnose između podataka. Implementacijom BODS standarda podaci različitih pravnih lica iz različitih zemalja se mogu povezivati, kombinovati, vizualizovati, istraživati i analizirati. Ovo omogućava lakšu identifikaciju uzorka putem kojih se kroz automatizovane sisteme mogu utvrditi tzv. *crvene zastavice* koje alarmiraju na nepravilnosti, bez potrebe za ručnim upoređivanjem podataka. Sa standardizovanim otvorenim podacima u stvarnom vlasništvu, skupovi podataka iz različitih zemalja mogu se spojiti, otkrivajući širi i međusobno povezani obim vlasničkih mreža pravnih lica.¹¹⁵ Na ovaj način se mnogo efikasnije identifikuju zloupotrebe i prevenira korupcija, pranje novca i finansiranje terorizma.

Prema Open Ownership, primjena BODS donosi četiri ključna benefita¹¹⁶:

1. Kvalitet podataka. Iako je u mnogim slučajevima identifikovanje stvarnog vlasnika relativno jednostavno, standard omogućava efikasniji pronalazak slučajeva u kojima se pokušava zatajiti identitet stvarnog vlasnika. Standard pruža obrazac za modeliranje složenosti identifikacije podataka i povezivanja istih obezbjeđujući tačne informacije.
2. Interoperabilnost i kompatibilnost podataka. Kreirani standard i primjena u oblasti stvarnog vlasništva omogućava kompatibilnost i interoperabilnost sa drugim podacima iz drugih država koje su primijenile isti standard. Vrlo je bitno napomenuti, da su ovi standardi kompatibilni i interoperabilni sa drugim međunarodnim standardima u otvorenim podacima, uključujući i *Open Contracting Data Standards* i *Common Reportin Standard* postavljeni od strane OECD-a. S tim u vezi, njihovom primjenom postiže se transnacionalna i međunarodna povezanost i efikasniji sistem borbe protiv korupcije u oblasti stvarnog vlasništva.
3. Standard je prilagodljiv. Šema standarda je fleksibilna i omogućava prilagođavanje postojećem registru.
4. Uticaj na širenje mogućnosti primjene standarda otvorenih podataka. Primjenom ovih standarda i objavom koristi od istih, kreiraju se primjeri dobre

¹¹⁵ Justine Davila, Michael Barron, Tim Law "Towards a Global Norm of Beneficial Ownership Transparency A scoping study on a strategic approach to achieving a global norm" Adam Smith International Mart 2019
<https://adamsmithinternational.com/app/uploads/2019/07>

[/Towards-a-Global-Norm-of-Beneficial-Ownership-Transparency-Phase-2-Paper-March-2019.pdf](#)

¹¹⁶ Open Ownership "The Beneficial Ownership Data Standard"
<https://www.openownership.org/what-we-do/the-beneficial-ownership-data-standard/>

prakse u zemlji i šire, te se neposredno utiče na druge države, institucije i donosiocima odluka da slijede primjer te primjenjuju standarde otvorenih podataka u stvarnom vlasništvu. Na ovaj način se povećava broj uvezanih podataka, a time i efikasnost sistema kontrole stvarnih vlasnika pravnih lica.

Transparentnost stvarnog vlasništva je jedan od ključnih ciljeva međunarodne inicijative Partnerstvo za otvorenu vlast (OGP), koja okuplja preko 80 zemalja članica, među kojima je i Bosna i Hercegovina. Jedna od ključnih aktivnosti OGP-a je i zagovaranje primjene otvorenih podataka i primjenu BODS standarda u oblasti stvarnog vlasništva. Na posljednjem OGP samitu, održanom 2019. godine u Kanadi,

Otava, formirana je *Leadership Group*¹¹⁷ između zemalja članica OGP-a, koja se obavezala da otvori javno dostupne registre i primijeni BODS standarde. U 2019. godini pilot projekti primjene BODS standarda uz podršku organizacije Open Ownership započeti su u Ukrajini, Kirgistanu, Slovačkoj i Jermeniji. S obzirom na to da je Bosna i Hercegovina zemlja članica OGP-a, moguće je iskoristiti postojeća znanja i resurse koje pruža OGP da se prilikom izrade registra stvarnih vlasnika primijene BODS standardi, čime bi BiH ušla u krug zemalja koje transparentno i u otvorenom formatu objavljuju podatke o stvarnim vlasnicima pravnih lica.

¹¹⁷ Open Government Partnership "Beneficial Ownership Leadership Group"

<https://www.opengovpartnership.org/beneficial-ownership-leadership-group/>

ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Bosna i Hercegovina je kroz važeći Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti BiH jednim dijelom regulisala pitanja stvarnog vlasništva, te kroz podzakonske akte u dijelu sprovođenja mjera dubinske analize stranke. Evidentno je da oblast stvarnog vlasništva nije usklađena s međunarodnim standardima, posebno u dijelu *registra stvarnih vlasnika*, koji ne postoji u BiH. Oblast stvarnog vlasništva je zakonski fragmentirana, te zahtijeva unifikaciju odredaba, u skladu s postavljenim standardima, kroz zakon i/ili podzakonski akt. S tim u vezi, neophodno je donošenje pravilnika ili posebnog zakona kojim bi se detaljno uredile sve procesne radnje u vezi sa stvarnim vlasništvom, kao i način funkcionisanja registra stvarnih vlasnika. Vrlo je bitno jasno definisati nadzorna tijela i aktivnu legitimaciju, kako bi sistem mogao efikasno funkcionisati. Iz predmetne analize vidljivo je da je oblast stvarnog vlasništva nedovoljno regulisana i fragmentirana. Određeni obveznici, posebno banke, sprovode odredbe zakona na snazi koje se odnose na mjere dubinske analize stranke, ali je to neefikasno i sprovodi se "ručno", upravo zbog nepostojanja jedinstvenog registra stvarnih vlasnika. U razgovoru s relevantnim sagovornicima, posebno advokatima, notarima, sudijama, evidentno je ograničeno poznavanje uloge i značaja stvarnog vlasništva u sprečavanju

pranja novca i finansiranja terorizma. Pitanje stvarnog vlasništva zahtijeva koordinisanu akciju i saradnju relevantnih institucija, ali i zakonom definisanih obveznika sprovođenja mjere dubinske analize stranke, sve u cilju boljeg razumijevanja obaveza propisanih međunarodnim standardima koje moraju biti ugrađene u domaće zakonodavstvo.

Jedna od ključnih preporuka za dalje postupanje je uspostava registra stvarnih vlasnika, što je vidljivo iz planiranih aktivnosti nadležnih organa u BiH. Postavlja se pitanje načina realizacije istog. Prema iskustvima zemalja regiona, moguća je regulacija kroz donošenje samostalnog zakona o registru stvarnog vlasništva ili definisanje istog u tekstu zakona i dalja regulacija kroz provedbene akte. Cijeneci da je u toku izrada nacrtu novog zakona, pretpostavka je da će isti uključivati i odredbe u vezi s uspostavljanjem registra stvarnih vlasnika i da će isti dalje biti regulisan provedbenim aktom (pravilnik).

Navedeni pravilnik bi trebalo da inkorporira mehanizme registra i pristupa kompanijama. Ovaj pristup se predlaže i od strane Udruženja banaka BiH "*Navedeni registar bi se punio podacima koje bi dostavljali sami subjekti, a obveznici kao i institucije bi imali pristup istom*"¹¹⁸. Uspostavom registra, za sve postojeće pravne subjekte bila bi propisana obaveza unosa podataka o stvarnom vlasništvu

¹¹⁸ Udruženje banaka Bosne i Hercegovine Sarajevo
"Najaktuelnije otvorene teme poslovnog bankarstva u Bosni i

Hercegovini Bijela knjiga", novembar 2019.
https://ubbih.ba/assets/files/bijela_knjiga_e.pdf strana 107

(ime i prezime, dan, mjesec i godina rođenja, JMBG država prebivališta, državljanstvo fizičkog lica, priroda stvarnoga vlasništva¹¹⁹, obim stvarnog vlasništva¹²⁰) u propisanom roku, dok bi za sva novoosnovana lica bila propisana obaveza o unosu ovih podataka u registar u roku od 30 dana od osnivanja. Pravna lica bi bila dužna u roku od 30 dana unijeti u registar svaku promjenu u pogledu ovih podataka, čime bi se obezbijedila ažuriranost registra. Upis podataka bi trebalo da obezbijedi ili putem online sistema upisa i/ili putem "fizičke" dostave podataka nadležnom registarskom organu. Nedostaci kvalifikovanog elektronskog potpisa u BiH su očigledni i prisutni, te je očekivano da će se upis podataka vršiti putem nadležnog organa, što opet dovodi do dodatnog opterećenja rada istog kroz unos i ažuriranje podataka. Stoga bi bilo neophodno, u prelaznom periodu do uspostavljanja sistema kvalifikovanog elektronskog potpisa, propisati i mogućnost online unosa podataka kroz obezbjeđivanje jedinstvenih pristupnih kodova. Pristup podacima iz ovog registra, osim naravno nadležnim organima, u skladu s međunarodnim standarima trebalo bi omogućiti svim licima bez naknade (princip javnosti) kroz online pristup registru. Adekvatnim nadzorom i možda još značajnije sankcijama (visoke novčane kazne ili administrativne zabrane) obezbijedito bi se

postupanje u skladu s ovim pravilnikom i ažuran unos podataka.

S obzirom na administrativno uređenje BiH, pitanje je pri kojem organu bi se navedeni registar vodio. Udruženje banaka BiH u Bijeloj knjizi predlaže "Neka od mogućih rješenja su uspostava registra stvarnih vlasnika na nivou Bosne i Hercegovina koji bi bio u Centralnoj banci BiH, a koji bi imao interakciju/razmjenu podataka sa JRR. Alternativa može biti da se registar stvarnih vlasnika upostavi na nivou entiteta i vodi kod Agencije za posredničke, informatičke i finansijske usluge - APIF i Finansijsko-informatičke agencije FIA¹²¹". U razgovoru sa sudijama Registra privrednih društva Općinskog suda u Sarajevu isti su se izjasnili da je, uz potrebnu izmjenu legislative, moguć unos ovih podataka u već postojeće registre pravnih lica. Međutim, usljed postojanja više registara na teritoriji BiH, optimalno rješenje je uspostava zasebnog registra stvarnog vlasništva uz primjenu sistema interoperabilnosti. U pogledu nadležnog organa, entitetske agencije FIA i APIF predstavljaju logičan izbor usljed njihove nadležnosti i kapaciteta. Ova namjera je vidljiva i iz plana aktivnosti nadležnih organa, kao i samih agencija¹²².

Značajna pažanja bi trebalo da bude data i samoj edukaciji i podizanju kapaciteta

119 Opis prirode stvarnog vlasništva kroz neposredno vlasništvo, posredno vlasništvo ili kontrolni položaj u upravljanju imovinom pravnog lica preko drugih sredstava.

120 Postotak vlasništva u skladu sa Zakonom.

121 Udruženje banaka Bosne i Hercegovine Sarajevo

"Najaktuelnije otvorene teme poslovnog bankarstva u Bosni i

Hercegovini Bijela knjiga", novembar 2019.

https://ubbih.ba/assets/files/bijela_knjiga_e.pdf strana 107

¹²² Profitiraj.ba "Borba protiv pranja novca: Formira se registar stvarnih vlasnika firmi" 31.10.2018.

<https://www.profitiraj.ba/borba-protiv-pranja-novca-formira-se-registar-stvarnih-vasnika-firmi/>

nadležnih tijela i institucija o pitanju stvarnog vlasništva, čak i prije usvajanja novog zakona i uspostave registra stvarnog vlasništva. Očigledno je nedovoljno poznavanje odredaba Zakona od strane obveznika, kao i inertnost i potpuno nepostupanje po obavezama koje proizlaze iz istog. S tim u vezi, potrebno je jasno definisati i proširiti broj nadzornih tijela, kao i njihove kapacitete.

Transparentnost je jedan od ključnih principa stvarnog vlasništva, te bi trebalo razmotriti mogućnosti i iskustva drugih zemalja u primjeni standarda otvorenih podataka u stvarnom vlasništvu, gdje posebnu ulogu može imati činjenica da je Bosna i Hercegovina članica multilateralne inicijative "*Partnerstvo za otvorenu vlast*".

U skladu s naprijed navedenim predlaže se sljedeće

Preporuke

Zakonom definisati registar stvarnih vlasnika, njegovu ulogu, sadržaj i način upravljanja registrom.

- Donijeti *pravilnik o registru stvarnih vlasnika* kojim će se detaljno propisati sadržaj, struktura i transparentnost podataka u skladu s međunarodnim standardima, procedura upravljanja registrom, upis i provjera podataka iz registra, dostupnost podataka, kao i jasno definisanje nadležnih nadzornih organa i upotreba i čuvanje podataka.
- Imajući u vidu javni interes i društveni značaj u uspostavljanju registra

stvarnih vlasnika, prilikom izrade i donošenja propisa koji će regulisati ovu oblast, potrebno je uključiti eksperte i širu stručnu javnost u izradu navedenih propisa, kao i sprovesti široke javne konsultacije sa zainteresovanom javnošću u cilju kreiranja efikasnog pravnog i institucionalnog okvira za uvođenje registra stvarnih vlasnika u BiH.

- U saradnji s medijima sprovesti široku medijsku kampanju upoznavanja pravnih lica, kao i šire javnosti, o obavezama i procedurama upisa u registar stvarnih vlasnika.
- U okviru stručnog osposobljavanja zaposlenih unutar obveznika koji sprovode mjere dubinske analize predvidjeti obuke koje se tiču upotrebe registra stvarnih vlasnika.
- Kreirati *vodič o načinu upotrebe registra stvarnih vlasnika* za pravna lica obveznike upisa u registar.
- Razmotriti mogućnost uvođenja standarda otvorenih podataka prilikom uspostavljanja registra stvarnih vlasnika.
- Razmotriti mogućnost uvođenja mjera iz oblasti stvarnog vlasništva u Akcijski plan za implementaciju inicijative "*Partnerstvo za otvorenu vlast*". Kao jedna od mogućih mjera može se predvidjeti *edukacija neprofitnih organizacija o stvarnom vlasništvu i obavezama upisa u registar stvarnih vlasnika*.

- Razmotriti mogućnost kreiranja interaktivnog edukativnog IT modula za obuke pravnih lica o stvarnom vlasništvu.

SKRAĆENICE

AML	eng. Anti-Money Laundering	FMF BiH	Federalno ministarstvo finansija Federacije Bosne i Hercegovine
APIF RS	Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge Republike Srpske	FOO	Finansijsko-obavještajni odjel
AZB RS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske	HRK	Hrvatska kuna
AZNO BiH	Agencija za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine	KZHV RS	Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske
AZO RS	Agencija za osiguranje Republike Srpske	KZVP BiH	Komisija za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine
BAM	Bosanskohercegovačka marka	MMF	Međunarodni monetarni fond
BD	Brčko distrikt	MS BiH	Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina	OIB	Osobni identifikacioni broj
EITI	Inicijativa za transparentnost ekstraktivne industrije	PK BD BiH	Pravosudna komisija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine
EU	Evropska unija	RS	Republika Srpska
EUR	Evro	RSD	Dinar Republike Srbije
FAB BiH	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine	SIPA	Državna agencija za istrage i zaštitu
FATF	Financial Action Task Force	USD	SAD dolar
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine		
FIA BiH	Finansijsko-informatička agencija Federacije Bosne i Hercegovine		

REFERENCE

1. Emile van der Does de Willebois Emily M. Halter Robert A. Harrison Ji Won Park J. C. Sharman "The Puppet Masters How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It", Stolen Asset Recovery Initiative (StAR) World Bank 2011;
2. Udruženje banaka Bosne i Hercegovine Sarajevo "Najaktuelnije otvorene teme poslovnog bankarstva u Bosni i Hercegovini Bijela knjiga", novembar 2019;
3. Radna grupa za izradu procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine Prvi izvještaj o realizaciji Akcionog plana za otklanjanje identifikovanih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (2018-2022) jul 2020. Sarajevo;
4. Agencija za bankarstvo FBiH Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije Bosne i Hercegovine sa stanjem na dan 30.6.2020. godine;
5. Agencija za bankarstvo RS Izvještaj o stanju u bankarskom sistemu Republike Srpske za period 1.1.2020 - 30.6.2020. godine;
6. Andres Knobel "Transparency of asset and beneficial ownership information - Facti Panel Background Paper 4" 19. 7.2020;
7. Justine Davila, Michael Barron, Tim Law "Towards a Global Norm of Beneficial Ownership Transparency A scoping study on a strategic approach to achieving a global norm" Adam Smith International, mart 2019;
8. European Commission "Bosnia and Herzegovina 2020 Report" 6.10.2020;
9. FATF (2012-2020) "International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation";
10. MONEYVAL "Bosnia and Herzegovina Progress report and written analysis by the Secretariat of Core Recommendations" 1 First 3rd Round Written Progress Report Submitted to MONEYVAL, 11.4.2011;
11. Zakon o sprečavanju pranja nova i finansiranja terorističkih aktivnosti BiH i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti;
12. Radna grupa za izradu Procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine Prvi izvještaj o realizaciji Akcionog plana za otklanjanje identifikovanih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (2018-2022) jul 2020. Sarajevo;
13. Prvi izvještaj o realizaciji Akcionog plana za otklanjanje identifikovanih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (2018-2022);
14. Procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u BiH - Akcioni plan za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine, Ministarstvo sigurnosti BiH;
15. FATF, Best Practices on Beneficial Ownership for Legal Persons, 2019;
16. Pravilnik o sprovođenju Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti;

17. Odluka o minimalnim standardima aktivnosti banaka na sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (FBiH i RS);
18. Smjernice za procjenu rizika i sprovođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u oblasti osiguranja (FBiH i RS);
19. Smjernice za procjenu rizika i sprovođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti za obveznike u nadležnosti komisije za hartije od vrijednosti;
20. Pravilnik procjene rizika radi sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti - notar;
21. Pravilnik o procjeni rizika radi sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti - advokat;

SLUŽBENA GLASILA

1. "Službeni glasnik BiH" broj 47/14
2. "Službeni glasnik BiH" broj 47/14
3. "Službeni glasnik BiH" broj 67/16
4. "Službeni glasnik BiH", broj 53/09
5. "Službeni glasnik BiH", broj 41/15
6. "Službene novine Federacije BiH", broj: 48/12
7. "Službeni glasnik RS" 68/12
8. "Službeni glasnik RS" broj 51/15
9. "Službeni glasnik RS", broj 38/2019
10. "Službeni glasnik BiH" broj 41/15
11. "Službeni glasnik RS", br. 67/2013, 15/2016 i 84/2019
12. "Službeni glasnik RS" br. 84/2019
13. "Službeni glasnik BiH" broj 72/18

WEB ADRESE:

1. <https://amlintelligence.com/2020/11/the-importance-of-beneficial-ownership-in-markets-besieged-by-a-pandemic-to-fight-financial-crime/>
2. https://ubbih.ba/assets/files/bijela_knjiga_e.pdf
3. <https://www.profitiraj.ba/borba-protiv-pranja-novca-formira-se-registar-stvarnih-vasnika-firmi/>
4. <https://www.opengovpartnership.org/beneficial-ownership-leadership-group/>
5. <https://www.europeandataportal.eu/hr/training/what-open-data>
6. <https://opendatahandbook.org/guide/hr/what-is-open-data/>
7. [https://www.openownership.org/what-we-do/the-beficial-ownership-data-standard/](https://www.openownership.org/what-we-do/the-beneficial-ownership-data-standard/)
8. <https://adamsmithinternational.com/app/uploads/2019/07/Towards-a-Global-Norm-of-Beneficial-Ownership-Transparency-Phase-2-Paper-March-2019.pdf>
9. <https://www.openownership.org/what-we-do/the-beneficial-ownership-data-standard/>
10. <https://www.apr.gov.rs/registri/centralna-evidencija-stvarnih-vlasnika.2398.html>
11. <http://profisistem.com/wp-content/uploads/2019/01/Pravilnik-o-na%C4%8Dinu-i-uslovima-elektronske-razmene-podataka-izme%C4%91u-Agencije-za-privredne-registre-dr%C5%BEavnih-organa-i-Narodne-banke-Srbije-radi-sprovo%C4%91enja-evidentiranja-stvarnih-vlasnika.pdf>
12. www.ajpes.si
13. <https://www.ajpes.si/eRDL/Iskalnik/Javni>
14. <https://www.apr.gov.rs/registri/centralna-evidencija-stvarnih-vlasnika.2398.html>
15. <https://rsv.fina.hr/RSV-javnost/login>
16. <http://business-magazine.ba/2019/10/27/bih-vise-nije-praonica-novca/>
17. www.fatf-gafi.org/glossary/
18. <https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/bosnia>
19. http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/2935_1_smernice-o-pristupu-zasnovanom-na-riziku---ra%C4%8Dunovodstvena-profesija.pdf
20. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/pr edstavnici-rs-oborili-zakon-o-sprecavanju-pranja-novca-i-finansiranja-terorizma/140311001>
21. <http://www.nados.ba/dokumenti/hr/smjernice/HRVSmjernicePN.pdf>
22. http://www.azors.rs.ba/azors/lat/pod_akti/Smjernice_SPN_AZORS_Precisceni_tekst.pdf¹
23. http://www.secrs.gov.ba/Documents/Regulativa/aff0d04e-7e03-4ac2-81df-66406dc8bd65_sr-Latn-CS.pdf
24. <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/bos>

- nia and hercegovina report 2020.pdf str.62 ;
25. http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=104&pageIndex=1
 26. <https://bizreg.pravosudje.ba/>
 27. <http://bizreg.esrpska.com/>
 28. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/postaje-li-banja-luka-balkanska-offshore-oaza>
 29. www.crhovrs.org
 30. www.rvp.ba
 31. www.secbdbih.org
 32. <https://www.biznisinfo.ba/uskor-o-cemo-saznati-ko-su-tajni-vlasnici-bh-kompanija/>
 33. <https://www.biznisinfo.ba/uskor-o-cemo-saznati-ko-su-tajni-vlasnici-bh-kompanija/>
 34. www.zbirniregistri.gov.ba
 35. <https://www.slobodnaevropa.org/a/arapi-firme-bih/27916851.html>
 36. <http://www.msb.gov.ba/PDF/060320201.PDF>
 37. <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=17312&langTag=bs-BA>
 38. <https://www.nezavisne.com/ekonomija/privreda/BiH-dobija-registre-stvarnih-vlasnika-firmi/586980>
 39. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/Best-Practices-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf>
 40. https://www.legislationline.org/download/id/8721/file/Slovenia_Act_Prevention_Money_Laundrying_Terrorist_Financing_2016_en.pdf
 41. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_05_53_1016.html
 42. https://ec.europa.eu/isa2/sites/isa2/files/eif_brochure_final.pdf
 43. <https://www.europeandataportal.eu/hr/training/what-open-data>
 44. <https://opendatahandbook.org/guide/hr/what-is-open-data/>
 45. <https://www.openownership.org/what-we-do/the-beneficial-ownership-data-standard/>
 46. <https://adamsmithinternational.com/app/uploads/2019/07/Towards-a-Global-Norm-of-Beneficial-Ownership-Transparency-Phase-2-Paper-March-2019.pdf>
 47. <https://www.openownership.org/what-we-do/the-beneficial-ownership-data-standard/>
 48. <https://www.opengovpartnership.org/beneficial-ownership-leadership-group/>
 49. <http://balkans.aljazeera.net/video/patrucic-o-bh-drzavljanima-u-afri-panama-papers>
 50. https://ec.europa.eu/info/law/anti-money-laundering-amld-iv-directive-eu-2015-849_en
 51. https://ec.europa.eu/info/law/anti-money-laundering-amld-v-directive-eu-2018-843_en